

บทที่ 6

การสละราชสมบัติของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อคณะราษฎรได้กราบบังคมทูลเชิญพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จกลับมาครองราชย์เป็นพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ พระองค์ทรงคัดลिनพระทัยเสด็จกลับมาตามคำกราบบังคมทูลเชิญของคณะราษฎรทั้งนี้เพราะว่า พระองค์ทรงมีพระราชดำริว่าพระองค์จำเป็นจะต้องดำรงตำแหน่งอยู่ในราชสมบัติสืบต่อไปเพื่อความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองและเพื่อป้องกันแทรกแซงของต่างประเทศ ตลอดจนการอำนวยความสะดวกทั้งรัฐบาลใหม่และการประกาศใช้รัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินให้เป็นไปโดยเรียบร้อย [ทั้ง ๆ ที่พระองค์มีพระราชดำริถึงข้อเท็จจริงอีกประการหนึ่งว่าตามที่เคยปรากฏมาแล้วในประวัติศาสตร์ของโลกที่ว่า "ไม่มีพระเจ้าแผ่นดินพระองค์ใดที่ทรงอำนาจสมบูรณ์ภายใต้อาณัติราชย์แล้วถูกลดอำนาจลงโดยการกบฏที่ระงับตำแหน่งพระมหากษัตริย์อยู่ไ้ตลอดไป"¹ แต่ควยนำพระราชเหตุผลที่เป็นห่วงใยกิจการบริหารของบ้านเมืองและเสถียรภาพของรัฐบาลใหม่จึงทรงยินยอมปฏิบัติตามความประสงค์ของคณะราษฎร]

ต่อมาเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทำให้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริเห็นว่าการที่คณะราษฎรดำเนินการบริหารกิจการบ้านเมืองอยู่ในขณะนั้นมิได้ดำเนินไปตามระบอบประชาธิปไตยตามแบบอย่างประเทศตะวันตก เช่นประเทศอังกฤษหรือประเทศอื่น ๆ ซึ่งมีการปกครองในระบอบเดียวกันนี้ปฏิบัติกัน พระองค์ทรงมีพระราชกระแสตักเตือนรัฐบาลให้แก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ เพื่อให้การปกครองประเทศดำเนินการไปตามหลักการที่ประเทศประชาธิปไตยตะวันตกใช้เป็นหลักในการปกครองประเทศ แต่รัฐบาลมิได้ปฏิบัติตามพระราชกระแสตักท้วงของพระองค์ อีกทั้งยังมีปฏิบัติการหลายประการซึ่งทำให้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงรู้สึกว่รัฐบาลมีความเห็นว่าพระองค์เป็นเพียงหุ่นบั้งหน้าให้กับรัฐบาลโดยที่พระองค์ไม่มีพระราชอำนาจอันใด ฉะนั้นพระองค์จึงมีพระบรมราชวินิจฉัยที่จะสละราชสมบัติ]

¹ พระราชบัณฑิกลฉบับที่ 2 ใน ชาติ เอี่ยมกระสินธุ์, เรื่องเดิม, หน้า 159.

6.1 พระราชดำริในการสละราชสมบัติ

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริในการสละราชสมบัติมาแล้วครั้งหนึ่งเมื่อพระยามโนปกรณนิติธาดาประธานคณะกรรมการราษฎรได้นำคณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองบางท่านมาเฝ้าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเพื่อขอพระราชทานอภัยโทษในการกระทำบางสิ่งบางอย่างที่เป็นกรณีพระบรมเดชานุภาพในวันที่ทำการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ณ วังสุโขทัย เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ในโอกาสนี้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริว่า เมื่อการจัดตั้งรัฐบาลและการประกาศใช้รัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินเป็นไปด้วยความเรียบร้อยแล้ว พระองค์ทรงมีพระราชประสงค์ที่จะลาออกจากราชสมบัติโดยพระองค์ทรงพระราชทานเหตุผลว่า "ในสวนพระองค์ พระเนตรก็ไม่ปกติ คงทนงานไปไม่ได้นาน เมื่อการจเป็นปกติแล้ว จึงอยากจะลาออกเสีย"¹ แต่พระยาศรีวิสารวาจาซึ่งรวมเฝ้าอยู่ ณ ที่นั้นได้กราบบังคมทูลว่า "เรื่องที่ทรงพระราชดำริจะลาออกนั้น ขอพระราชทานเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทก่อน"² พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสตอบว่า "จะดูก่อน ไม่ทราบว่าการแห่งพระเนตรจะพุดพลาดเพียงไร เพราะการณาพระเนตรไม่ได้ผลสมคาด ถึงไม่มีเหตุเรื่องการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ก็ทรงพระราชดำริที่จะลาออก"³ การที่พระองค์ทรงมีพระราชดำริที่จะลาออกในครั้งนี้เฝ้าจะพิจารณาได้เป็น 2 ประเด็น คือ

1. พระอนามัยสวนพระองค์ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระอนามัยไม่สมบูรณ์มาตั้งแต่ทรงพระเยาว์ ทรงประชวรพระโรคหลายครั้ง เมื่อแรกที่เสด็จกลับมาเข้ารับราชการทหารก็ทรงประชวรครั้งหนึ่งต้องเสด็จไปรักษาพระองค์ในทวีปยุโรป เมื่อมีพระอาการดีขึ้นจึงเสด็จกลับมาเข้ารับราชการ แต่พระอนามัยก็ยังไมทรงสมบูรณ์ของ

¹บันทึกฉบับจากเจ้าพระยามหิศร ราชเลขาธิการ ไปถึงพระยามโนปกรณนิติธาดา ประธานคณะกรรมการราษฎร ลงวันที่ 2 กรกฎาคม 2475 อ่างใน ชาลี เขียมกระสินธุ์, เรื่องเดิม, หน้า 15-6.

²เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

³เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

บำเพ็ญการบริหารพระองค์อยู่เสมอ เกี่ยวกับพระเนตรพระองค์คงเสด็จไปรับการรักษาที่ คลินิกเมืองโรเชสเตอร์ รัฐมินเนโซตา สหรัฐอเมริกา ใน พ.ศ. 2473 และ พ.ศ. 2474 แต่อาการภายหลังการรักษายังไม่เป็นที่น่าพอใจ ฉะนั้นพระองค์จึงมีพระราช คำริว่าพระอนามัยส่วนพระองค์เป็นอุปสรรคในการรับพระราชภารกิจในการบริหารราช การแผ่นดิน จึงมีพระราชประสงค์จะลาออกจากราชสมบัติ

2. พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริว่าถ้าคณะราษฎร ไม่ทำให้พระองค์เสื่อมความนิยม พระองค์ก็อาจจะทรงดำรงอยู่ในตำแหน่งต่อไป ในกรณี นี้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักดีว่าพระองค์จะทรงดำรงตำแหน่งใน ฐานะเป็นประมุขของประเทศภายใต้ระบอบรัฐธรรมนูญภายหลังการปฏิวัติเพื่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้วนั้นเป็นสภาวะการณ์ที่ยากลำบากมาก ทั้งด้านการดำรงพระราชฐานะ และพระราชอำนาจในระบอบใหม่ และทั้งด้านรัฐบาลเองก็จะต้องประสบความยุ่งยากใน การจะจัดสิ่งใดให้เป็นการสมพระเกียรติยศ ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงการปกครองใน ครั้งนี้มิได้เป็นการเปลี่ยนแปลงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงโดยพระราชทานรัฐธรรมนูญให้กับรัฐบาลด้วยพระองค์เอง แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงโดย การยึดอำนาจ ซึ่งแต่ละฝ่ายย่อมต้องระแวงซึ่งกันและกัน แต่เมื่อพระยามโนปกรณนิติธาดา นำคณะผู้ก่อการบางท่านเข้าเฝ้าเพื่อขอพระราชทานอภัยโทษและยืนยันที่จะขอพระราชทานให้ พระองค์ทรงดำรงตำแหน่งอยู่ในราชสมบัติสืบต่อไป พระองค์จึงทรงมีพระราชดำริที่จะทรง อยู่ในราชสมบัติต่อไปโดยมีขอแมวาคณะราษฎรจะต้องถวายพระราชอำนาจและพระเกียรติยศ พอสมควรแก่พระมหากษัตริย์ในระบอบรัฐธรรมนูญ

ต่อมาเมื่อมีเหตุการณ์ข้อแย้งระหว่างพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและคณะ ราษฎรดังที่ไคลดาร์โดยละเอียดแล้วในบทที่ 3 - 6 นั้น พระบาทสมเด็จพระปกเกล้า เจ้าอยู่หัวจึงทรงมีพระราชดำริว่า เนื่องจากคณะราษฎรมิได้สถาปนาการปกครองในระบอบ ประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ประชาชนมิได้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยตามหลักการที่ว่าอำ นาจอธิปไตยยอมมาจากปวงชนชาวไทย แต่อำนาจอธิปไตยกลับเป็นของคณะบุคคลเพียงคณะ เดียวคือคณะราษฎร ดังนั้นจึงมีบุคคลจำนวนมากไม่พอใจการกระทำของรัฐบาล จนถึงกลับ มีการบิดเบือนฐานะราษฎรและงัดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตราในสมัยของพระยามโนปกรณนิติธาดา

และกรณีกบฏบวรเดชในสมัยของพระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นนายกรัฐมนตรี การกระทำทั้ง 2 ครั้งนี้ทางฝ่ายคณะราษฎรมีความระแวงว่าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงให้ความสนับสนุน ทำให้พระองค์ทรงตกอยู่ในฐานะลำบากและทรงวิตกว่าพระองค์จะถูกคณะราษฎรมุ่งหมายชีวิตเช่นเดียวกันกับประวัติศาสตร์การปฏิวัติของประเทศต่าง ๆ และตราใบไต่ที่คณะราษฎรมิไต่มอบอำนาจอธิปไตยให้แก่ประชาชนอย่างแท้จริง ก็จะมีคณะบุคคลที่คิดล้มล้างรัฐบาลและรัฐธรรมนูญ หรือผูกเอารัฐบาลนั้นต้องการถวายพระราชอำนาจถวายแทนที่พระมหากษัตริย์จะทรงดำรงพระองค์เป็นกลางหรืออยู่นอกเหนือการเมือง กลับกลายเป็นต้นเหตุของการพิพาททางการเมือง¹

พระราชดำริในการสละราชสมบัติครั้งที่ 2 นี้ เกิดขึ้นภายหลังการกบฏบวรเดช ทั้งนี้เป็นเพราะว่าถึงแม้ว่าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวจะทรงวางพระองค์เป็นกลางในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น แต่คณะราษฎรก็บ่งชี้ใจเชื่อว่าพระองค์ทรงมีส่วนให้ความสนับสนุนการกบฏครั้งนี้ ทำความรำคาญแก่เบื้องพระยุคลบาท พระองค์จึงมีพระราชประสงค์ที่จะเสด็จไปรักษาพระเนตร ณ ประเทศอังกฤษ ฝ่ายคณะรัฐบาลซึ่งมีพระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นนายกรัฐมนตรีได้มีมติให้กราบบังคมทูลว่าเหตุการณ์บ้านเมืองยังไม่สู้เป็นปกติเรียบร้อย เนื่องจากการกบฏ ถ้าหากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จไปรักษาพระเนตร ณ ต่างประเทศ ในขณะนั้นก็จะเป็นที่ว่าแห้วแก่ประชาชน สมควรที่จะประทับรักษาพระองค์ในพระนคร โดยขอแพทย์จากต่างประเทศมาถวายการรักษา² แต่พระองค์ได้มีพระบรมราชวินิจฉัยโดยเด็ดขาดว่าจำเป็นต้องไปรักษา ณ ต่างประเทศ รัฐบาลจึงต้องสนองพระบรมราชวินิจฉัยนั้นตามพระ-

¹อนันต์ แจงกดับ, "การเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองของประเทศไทย," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2507), หน้า

²รอง ศยามานนท์, เรื่องเดิม, หน้า 83-4.

ราชประสงค์ พระองค์เสด็จไปรักษาพระเนตรที่เมืองแครนลี ใกล้กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ ในระหว่างที่พระองค์เสด็จไปประทับ ณ ประเทศอังกฤษนั้น ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระนริศรานุวัดติวงศ์ เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์¹

การที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จไปรักษาพระเนตร ณ ประเทศอังกฤษในครั้งนี้ อาจพิจารณาได้เป็น 2 ประเด็นคือ

1. พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชประสงค์ที่จะให้วิกฤตการณ์ทางการเมืองผ่อนคลายลง จึงจะเห็นได้จากพระราชหัตถเลขาของพระองค์ที่พระราชทานไปยัง เซอร์ อาร์. สอดแลนด์ ตอนหนึ่งว่า

"... ในขณะนี้ข้าพเจ้ามีความรู้สึกว่าสถานการณ์คงจะดีขึ้นถ้าข้าพเจ้าเดินทางไปจากประเทศสยามชั่วคราว ถ้าข้าพเจ้ายังคงอยู่ในประเทศ หรืออยู่ในสถานที่ที่ไกลจากกรุงเทพฯฯ ข้าพเจ้าก็คงจะควบคุมหรือใช้อิทธิพลได้โดยยาก, กลุ่มบุคคลที่ตองการก่อการกบฏต่อรัฐบาลก็จะแอบอ้างพระปรมาภิไธย... ถ้าข้าพเจ้ายังอยู่ในกรุงเทพฯฯ ข้าพเจ้าก็จะตกเป็นเป้าหมายให้กลุ่มบุคคลที่ไม่พอใจรัฐบาลใช้ความพยายามติดต่อกับข้าพเจ้า ถ้าข้าพเจ้าเดินทางออกไปเป็นการชั่วคราว อาจจะทำให้บางสิ่งบางอย่างดีขึ้น..."²

จากพระราชหัตถเลขานี้จะเห็นได้ว่าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักในพระทัยดีว่าเหตุการณ์ทางการเมืองในระยะเวลานั้นเป็นระยะเวลาที่คับขันสำหรับการวางพระองค์และพระราชฐานะของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพราะไม่ว่าจะเกิดเหตุการณ์ใด ๆ ขึ้น ผลการกระทำนั้น ๆ ก็มักจะแอบอ้างว่ากระทำในพระปรมาภิไธยของพระองค์ หรือพระองค์ทรงเห็นชอบด้วยซึ่งทำให้พระองค์ทรงตกอยู่ในฐานะลำบาก และรัฐบาลก็ระแวงสงสัยพระองค์อยู่ตลอดเวลา ฉะนั้นวิธีที่ดีที่สุดก็คือพระองค์ต้องเสด็จพระราชดำเนินออกจากประเทศสักระยะหนึ่ง เพื่อให้สถานการณ์ต่าง ๆ คลี่คลายไปในทางที่ดีขึ้น

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

² สถาบันไทยคดีศึกษา มธ. F.O. 371/18206 เรื่องเดิม, คูในภาคผนวก ก.

2. อาการแห่งพระเนตรขององค์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวจำเป็นต้องได้รับการผ่าตัดโดยด่วน มิฉะนั้นอาจจะทำให้พระเนตรบอดมองไม่เห็นเลยก็เป็นได้ถ้าการรักษาไม่ทันการณ์ ดังปรากฏในบันทึกของเซอร์โจชายส์ ครอบสบี้ตอนหนึ่งว่า

"...ดูเหมือนว่าพระเนตรที่ได้รับการผ่าตัดเป็นครั้งที่สองไปเมื่อเร็ว ๆ นี้ มีอาการมองไม่เห็นอีกครั้งหนึ่ง นายแพทย์ผู้ตรวจการรักษาคิดว่า เห็นว่า เหตุที่เป็นเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงหมกความมืดทันท่วงทีพระวรกายมากกว่าความผิดปกติทางสายตา เมื่อสถานการณ์เป็นเช่นนี้ จึงเป็นที่สงสัยว่า จะมีคนคาเพียงพอหรือไม่ ที่จะผ่าตัดออกจากระจกออกจากพระเนตรอีกข้างหนึ่ง หรือมิฉะนั้นพระองค์ จะตองทอดพระเนตรไม่เห็นตลอดไป..."¹

จากบันทึกของเซอร์โจชายส์ ครอบสบี้ แสดงให้เห็นว่าอาการของพระเนตรของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวหนักมาก และจะต้องได้รับการรักษาโดยด่วน นายแพทย์ผู้ตรวจการรักษาก็ไม่ค่อยแน่ใจว่าผลการผ่าตัดครั้งใหม่นี้จะเป็นผลดีเพียงใด เพราะองค์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเองก็ทรงท้อแท้พระทัยอยู่มาก

ฉะนั้นอาจจะกล่าวโดยสรุปได้ว่า การเสด็จไปประเทศอังกฤษในครั้งนั้นนอกจากจะสืบเนื่องมาจากเหตุผลทางการเมืองแล้ว ยังประกอบด้วยสาเหตุจากพระอนามัยส่วนพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวที่จะต้องได้รับการผ่าตัดในระยะเวลานั้น มิฉะนั้นแล้วพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวอาจจะมีพระเนตรบอดตลอดไปก็เป็นได้

ในระหว่างที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวประทับอยู่ในประเทศอังกฤษเพื่อรับการรักษพระเนตรนั้น รัฐบาลไคฉวนพระราชบัญญัติการมรดก พระราชบัญญัติแก้ไขกฎหมายลักษณะอาญา พระราชบัญญัติแก้ไขวิธีพิจารณาความอาญา และพระราชบัญญัติแก้ไขประมวลกฎหมายอาญาทหาร เพื่อให้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงลงพระปรมาภิไธยประกาศใช้เป็นกฎหมายต่อไป แต่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระนริศรานุวัดติวงศ์ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์มีพระราชดำริไม่

¹สถาบันไทยคดีศึกษา มช. 371/18208 Confidential No. 232 (31/128 34) From Sir J. Grosby, dated Nov. 9, 1934.

ไม่เห็นชอบด้วยกับพระราชบัญญัติต่าง ๆ เหล่านี้ และส่งกลับมาให้รัฐบาลพิจารณาใหม่ แต่สภาผู้แทนราษฎรและรัฐบาลก็ยังยืนยันมติตามเดิม และในครั้งนี้งั้นแม้ว่าองค์ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์จะไม่ทรงลงพระนามในพระราชบัญญัติเหล่านี้ รัฐบาลก็สามารถนำไปประกาศใช้เป็นกฎหมายได้ ฉะนั้นพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงมีพระราชดำริว่า

"...ทรงสังเกตเห็นปรากฏแน่ในพระราชหฤทัยว่า รัฐบาลและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยมากรู้สึกแน่ใจว่า ไม่จำเป็นจะต้องประนีประนอมต่อพระองค์ไม่ว่าในเรื่องใด ๆ พยายามที่จะชักพระราชดำริเสียทุกอย่าง ถ้าหากรัฐบาลมีประสงค์จะประสานงานต่อพระองค์แล้ว คงจะรวบรวมบังคับหมู่พลพรรคพวกอนุที่จะดำเนินการสำคัญ ๆ ไป ถ้าใครทำอะไรอย่างนั้นความยุ่งยากของใจอย่างหนึ่งก็จะไม่เกิดขึ้นใด แต่รัฐบาลมิได้ทำดังนั้น การใด ๆ รัฐบาลทำไปจนถึงที่สุดเสียแล้วจึงกราบบังคมทูลพระกรุณา ไม่มีทางที่จะทรงหักทวงแก้ไขโดยกระแสนพระราชดำริอย่างหนึ่งอย่างใดใด เมื่อเป็นเช่นนั้นก็จะมิอะไรเหลือ นอกจากความซึ่งเกรียศแก่กัน อันชุกรวมค้ำที่มีพระมหากษัตริย์ชัคกับรัฐบาลและสภาผู้แทนราษฎรเช่นนี้ ไม่วาประเทศใด ย่อมไม่เป็นสิ่งดีแก่ประเทศนั้น"¹

จากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวนี้จะเห็นได้ว่าพระองค์ได้ทรงตระหนักในพระทัยแล้วว่า รัฐบาลและสภาผู้แทนราษฎรไม่มีทางที่จะประนีประนอมต่อกันได้ การที่เกิดความขัดแย้งกันนี้จะยังให้เกิดผลเสียหายแก่การปกครองประเทศสืบต่อไป ฉะนั้นวิธีที่ดีที่สุดก็คือพระองค์จะต้องทรงสละราชสมบัติเพื่อที่รัฐบาลจะได้เลือกพระมหากษัตริย์องค์ใหม่ที่ "จะประสานงานได้เรียบร้อย เพื่อประโยชน์แก่ประเทศชาติและประชาชนชาวสยาม"² และในการสละราชสมบัติครั้งนี้พระองค์จะไม่ทรงตั้งรัชทายาท จะพระราชทานโอกาสให้รัฐบาลและสภาผู้แทนราษฎร "จัดเลือกเองตามความพอใจ"³

¹ ภายพระพิศมิตเลขาของผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ถึงนายกรัฐมนตรี ลงวันที่ 14 ตุลาคม 2477 ใน ขาสี เอี่ยมกระสินธุ์, เรื่องเกม, หน้า 14.

² เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

6.2 บทบาทของรัฐบาลและสภาผู้แทนราษฎรในการขอประนีประนอมต่อองค์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวในการสละราชสมบัติ

เมื่อรัฐบาลได้รับลายพระหัตถ์เลขาของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระนริศรานุวัดติวงศ์ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ซึ่งอยู่เชิงอุทยานแสพระราชมณเฑียรที่วังสราญราชสมบัติมาแจ้งต่อ รัฐบาลแล้ว เลขาธิการคณะรัฐมนตรีคือหลวงชำนาญนาวาสวัสดิ์ก็ได้นำเรื่องนี้เข้าสู่ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2477 ที่ประชุมได้ลงมติว่าให้หลวงชำนาญนาวาสวัสดิ์และ ม.จ.วรรณไวทยากร วรวรรณ ไปเฝ้าผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เพื่อกราบทูลตามขอของพระราชหฤทัยให้โอกาสความฉืด เพื่อรัฐบาลจะได้สนองพระราชกระแสใญ่ถูกต้อง¹

ภายหลังที่หลวงชำนาญนาวาสวัสดิ์ และ ม.จ.วรรณไวทยากร วรวรรณ ได้ไปเฝ้าผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์แล้ว ได้นำเรื่องราวมาแถลงในที่ประชุมคณะรัฐมนตรีว่า ทางฝ่ายรัฐบาลต้องการใญ่พระราชบัญญัติของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวในเรื่องการครองราชสมบัติ แต่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์มีพระคำรัสว่า พระราชบัญญัติในเรื่องนี้มีเรื่องส่วนพระองค์ปะปนอยู่มากไม่สามารถจะประทานใญ่รัฐบาลได้ ม.จ.วรรณไวทยากร วรวรรณ ได้เสนอว่าการที่จะใญ่รัฐมนตรีไปเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวคงจะไม่ได้ผล เพราะคงจะเข้าเฝ้าไม่ได้สะดวก ฉะนั้นควรมีหนังสือกราบทูลผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ไปก่อนว่า ถ้ามีขอของพระราชหฤทัยประการใด คณะรัฐมนตรีขอทราบเกล้า ๆ พระราชประสงค์เป็นขอ ๆ ไป เพื่อจะใญ่พยายามหาทางจัดการให้เป็นที่พอพระราชหฤทัย อันจะทำได้ภายใต้แห่งรัฐธรรมนูญ เมื่อใญ่ปฏิบัติดังนี้แล้วไม่สำเร็จจึงคอยคำริกันใหม่ ที่ประชุมตกลงเห็นด้วยตามขอเสนอของ ม.จ.วรรณไวทยากร วรวรรณ และใญ่ดำเนินการติดต่อกับพระยาราชวังสันให้ติดต่อเรื่องพระราชบัญญัติ 3 ข้อให้เป็นทางการเสียโดยเร็วด้วย²

¹รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 3/2477 วันที่ 20 ตุลาคม 2477.

²รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 4/2477 วันที่ 22 ตุลาคม 2477.

ในการประชุมคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2477 หลวงชำระ-
 นาวาสวัสดิ์ ได้เสนอผลการติดต่อกับผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ว่า ผู้สำเร็จราชการแทน
 พระองค์ได้มีลายพระหัตถ์เลขาเชิญพระราชกระแสมา 2 ฉบับ ฉบับหนึ่งความว่าไต่ทรง
 ทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทในเรื่องที่คณะรัฐมนตรีขอทราบพระราชประสงค์เป็นข้อ ๆ เพื่อ
 หาทางจัดการให้เป็นที่พอพระราชหฤทัยทุกอย่างอันจะพึงทำได้ภายใต้รัฐธรรมนูญแล้ว และ
 ทรงพระราชดำริว่า ไม่มีทางที่คณะรัฐมนตรีจะจัดการให้เป็นที่พอพระราชหฤทัยได้ คงมี
 พระราชประสงค์จะสละราชสมบัติตามเดิม อีกฉบับหนึ่งความว่า เรื่องการสละราชสมบัติ
 นี้ได้เป็นที่รู้กันทั่วไปแล้ว ฉะนั้นโปรดเกล้าฯ ให้รัฐบาลพิจารณาออกคำแถลงการณ์ตามที่
 เห็นสมควร นอกจากนี้พระยาราชวังสัน ได้โทรเลขมาว่า ได้ไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท
 แล้ว มีพระราชกระแสโปรดเกล้าฯ ว่า จะให้ทูลผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ให้ทรงถ้อ
 วามันтик 3 ข้อ ที่พระราชทานมานั้นเป็นทางการ¹

ที่ประชุมได้ตกลงให้นายกรัฐมนตรี หลวงชำระนาวาสวัสดิ์ และที่ปรึกษาสำนักนายก
 มนตรี ไปเฝ้าผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เพื่อกราบทูลถามเรื่องพระราชมันติก 3 ข้อ
 เมื่อไต่ทราบพระราชมันติก 3 ข้อเป็นทางการและไต่ทราบความในโทรเลข 2 ฉบับ
 เป็นการถูกต้องแล้ว จึงคอยคำริในเรื่องการส่งรัฐมนตรีไปเฝ้าต่อไป เพราะการกราบ
 บังคมทูลโต้ตอบทางหนังสือไม่มีทางจะไต่ผล สำหรับเรื่องคำแถลงการณ์นั้นเห็นควรรอไว้
 ก่อน²

การเข้าเฝ้าผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ครั้งที่ 3 ไม่ได้ผลคืบหน้า ฉะนั้น
 ทางฝ่ายรัฐบาลพิจารณาเห็นว่าการโต้ตอบด้วยหนังสือหรือโทรเลขมีทางสำเร็จน้อยและ
 อาจจะทำให้เกิดการเข้าพระทัยผิดได้ ฉะนั้นทางฝ่ายรัฐบาลจึงแต่งตั้งผู้แทนจากรัฐบาล
 เดินทางไปเฝ้าเจรจาทำความเข้าใจกับพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ ประเทศ
 อังกฤษ ผู้แทนจากคณะรัฐบาลประกอบไปด้วย

¹ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งพิเศษที่ 5/2477 วันที่ 27 ตุลาคม
 2477.

² เรื่องเดียวกัน.

1. เจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศ์ ประธานสภาผู้แทนราษฎร หัวหน้า
2. นาวาตรี หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ รัฐมนตรี ผู้แทนรัฐบาล
3. นายภิรก ชัยนาม เลขานุการ¹

การเลือกบุคคลที่จะเป็นผู้แทนรัฐบาลเดินทางไปเฝ้าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวในครั้งนี้ได้พิจารณาเลือกบุคคลที่ "พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรู้จักดีและไว้วางพระราชหฤทัย ทั้งควรจะเป็นผู้ที่ทรงคุณวุฒิในวิชาการและหลักการ"² และเป็นผู้แทนจากสภาผู้แทนราษฎร 1 ท่าน จากรัฐบาล 1 ท่าน ขณะนั้นเจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศ์ดำรงตำแหน่งเป็นประธานสภาผู้แทนราษฎร และกำลังอยู่ในสมัยประชุมควย แต่คณะรัฐบาลเห็นว่ากิจการทางด้านการเงินผู้แทนไปเฝ้าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวมีความสำคัญมากกว่าจึงได้ให้ท่านเป็นหัวหน้าผู้แทนจากรัฐบาลไปในครั้งนี้ ส่วนหน้าที่ประธานสภาผู้แทนราษฎรนั้นได้ให้ประชุมสภาผู้แทนราษฎรเลือกบุคคลอื่นขึ้นมาทำหน้าที่เป็นประธานสภาชั่วคราวไปก่อน

การที่รัฐบาลได้แต่งตั้งผู้แทนจากรัฐบาลเดินทางไปเฝ้าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวในครั้งนี้อาจจะกล่าวได้ว่าทั้งนี้เนื่องจากรัฐบาลต้องการจะหาทางประนีประนอมกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพราะการสละราชสมบัติของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวจะทำให้รัฐบาลตกอยู่ในฐานะลำบาก ดังจะเห็นได้จากที่รัฐบาลห้ามหนังสือพิมพ์ลงข่าวการสละราชสมบัติทั้ง ๆ ที่ข่าวนี้เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในลอนดอน³ การห้ามหนังสือพิมพ์ในประเทศไทยเปิดเผยข่าวนี้เป็นเพราะรัฐบาลเกรงว่าจะทำให้ประชาชนเข้าใจว่ารัฐบาลต้องการนำระบอบสาธารณรัฐมาใช้ในการปกครองประเทศประการหนึ่ง อีก

¹รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่พิเศษที่ 6/2477 วันที่ 31 ตุลาคม 2477.

²จดหมายจากเลขาธิการคณะรัฐมนตรีถึงเจ้าพระยามหินทร ลงวันที่ 3 พฤศจิกายน 2477, ใน ประเสิรฐ์ ปัทมสุคนธ์, เรื่องเดิม, หน้า 165-6.

³สถาบันไทยคดีศึกษา มท. F.O.371/18307 "Political Situation in Siam," From H. Christianson to H.N. Anderson, dated Nov. 3, 1934.

ประการหนึ่งรัฐบาลเกรงการแทรกแซงจากประเทศมหาอำนาจ เช่น ประเทศอังกฤษ
 ทั้งนี้เนื่องจากปฏิกิริยาที่เอกอัครราชทูตอังกฤษได้แสดงความสนใจเป็นอย่างมากในข่าว
 การสละราชสมบัติของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และรูปแบบของรัฐบาล
 ไทยในอนาคต รัฐบาลอังกฤษและเอกอัครราชทูตอังกฤษได้กล่าววาทาประเทศไทย
 ประการรูปแบบการปกครอง เป็นแบบสาธารณรัฐ ทางฝ่ายอังกฤษก็มีความจำเป็นที่จะ
 ต้องเข้าแทรกแซงกิจการภายในประเทศไทย ฉะนั้นรัฐบาลไทยจึงมีความจำเป็นที่จะ
 ต้องแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลไทยได้พยายามที่จะหาทางประนีประนอม
 ต่อองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และกระทำทุกวิถีทางที่จะให้พระองค์เสด็จกลับมา
 ทรงราชสมบัติต่อไป ดังปรากฏในบันทึกของเซอร์โจชายส์ ทรอสบี้ ก่อนหนึ่งว่า

"...ในเรื่องการสละราชสมบัติของพระบาทสมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัวนั้น รัฐบาลมีความรู้สึกว่าคุณจะไม่ควรที่จะสละราชสมบัติ
 และหลวงประดิษฐฯ ก็จะไม่ฉวยโอกาสที่จะเปลี่ยนแปลง
 การเป็นระบอบสาธารณรัฐ เนื่องจากยังไม่ถึงเวลานั้นเอง
 และหลวงประดิษฐฯ เองก็ยอมทำทุกอย่างเพื่อมิให้พระบาท
 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีความหวาดระแวงในตัวเอง เช่น
 การส่งผู้แทนคณะหนึ่งไปยุโรป ทั้งนี้เพื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัวจะได้ทรงเบาพระทัย และเขาพร้อมเสมอที่จะลาออกจาก
 ตำแหน่งทุกตำแหน่ง จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนี้สรุปได้ว่า คณะ
 รัฐบาลต้องการให้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จ
 กลับมาครองราชสมบัติอย่างเต็ม..."²

นอกจากนี้เซอร์โจชายส์ ทรอสบี้ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับคณะผู้แทนที่รัฐ
 บาลส่งไปครั้งนั้นว่า

"...เจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศเป็นบุคคลที่เป็นที่ไว้วางพระราช
 หฤทัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ท่านจะโกหูล
 เชิญพระองค์เสด็จกลับมาปกครองแผ่นดินใหม่ซึ่งเป็นงานที่ยาก
 มาก เพราะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระทัยแน่วแน่
 ในการสละราชสมบัติครั้งนี้ ..."

¹ เรื่องเดียวกัน.

² สถาบันไทยคดีศึกษา มท. 371/I8208

Confidential No. 232

.... ความไม่พอพระทัยความคิดของหลวงประดิษฐ ๗ ทำให้
พระองค์ทรงเปลี่ยนพระทัยโดยยาก ส่วนรัฐบาลเองก็ไม่กล้าที่จะ
ให้หลวงประดิษฐ ๗ ออกจากตำแหน่ง เพราะหลวงประดิษฐ ๗
มีอิทธิพลมากในขณะนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระ
ราชดำริว่าไม่มีเหตุผลอันใดที่พระองค์จะเสด็จกลับมากรองราชย์อีก"¹

สำหรับเหตุการณ์ภายในประเทศนั้น เซอร์โจชายส์ ครอบสปี ได้แสดงความคิดเห็นว่า

"... สำหรับในกรุงเทพ ฯ นั้น หนังสือพิมพ์ถูกจำกัดเสรีภาพไม่
ให้เสนอข่าวเกี่ยวกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ถึงแม้ว่าประ-
ประชาชนจะรู้ความจริงแล้วก็ตาม รัฐบาลก็ยังออกข่าวหลอกลวง
ไม่มีความแตกต่างระหว่างราชสำนักกับรัฐบาล และรัฐบาลก็ยังคง
แกล้งแสดงความจงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่
หัวอยู่เสมอ เพื่อให้ประชาชนเข้าใจผิด เช่น ในวันเฉลิมพระชนม
พรรษา รัฐบาลก็จัดงานฉลองและประดับไฟเป็นเวลานานถึง 3
วัน นอกจากนี้สถานที่ราชการต่าง ๆ ก็มีการประดับพระปรมาภิ-
ไธยอยู่ทุกแห่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
และการเมืองของหลวงประดิษฐ ๗ ก็มีการประดับไฟอย่างมีปริศนา
เพราะมิได้ประดับพระปรมาภิไธย แต่ติดภาพนวนกระดานขบวน
พานชิงช้าเป็นสัญลักษณ์ของรัฐธรรมบาลในปัจจุบัน... ดังนั้นการที่
รัฐบาลจะแสดงความจงรักภักดีในลักษณะเช่นนี้จึงแสดงให้เห็นว่ารัฐ-
บาลใดแกล้งทำตลอดเวลา..."²

จากบันทึกความคิดเห็นของเซอร์โจชายส์ ครอบสปี ในตอนนี้แสดงให้เห็นว่าในสาย
ตาของชาวต่างประเทศนั้น ซึ่งที่รัฐบาลกระทำอยู่เป็นการแสดงเพื่อหลอกลวงประชาชนให้หลง
เชื่อว่าการสัมพันธ์ระหว่างพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและรัฐบาลยังลึกลง แต่สำหรับ
ชาวต่างประเทศเข้าใจวัตถุประสงค์ของการที่รัฐบาลไทยแสดงความจงรักภักดีต่อองค์พระ-
บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในระยะเวลานี้ได้เป็นอย่างดี

ฉะนั้นอาจจะกล่าวได้ว่ารัฐบาลจำเป็นต้องขอประนีประนอมต่อองค์พระบาทสมเด็จพระ

¹ เรื่องเดียวกัน.

² เรื่องเดียวกัน.

พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวควยมีจยทั้ง 2 ประการดังกล่าวมาแล้ว

คณะผู้แทนจากรัฐบาลไทยได้ออกเดินทางออกจากประเทศเมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2477 โดยการนั่งรถไฟแล้วไปลงเรือ Boringia ซึ่งเป็นเรือของบริษัท Danish East Asiatic Company โดยมีโครงการจะไปถึงลอนดอน ในวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2477¹

คณะผู้แทนจากรัฐบาลได้เข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2477 ในการเฝ้าครั้งนั้นมีพลเรือโทพระยาราชวังสัน อัครราชทูตไทยประจำกรุงปารีสได้เข้าร่วมเฝ้าควยตามมติของคณะรัฐมนตรี

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแสดงขอของพระทัยของพระองค์ให้คณะผู้แทนจากรัฐบาลทราบซึ่งอาจจะกล่าวโดยสรุปได้ดังนี้²

1. พระองค์ทรงเคยมีพระราชศรัทธาวารัฐบาลจะจัดการในทุกสิ่งทุกอย่างดำเนินการในแบบอย่างของระบอบประชาธิปไตยอย่างประเทศอังกฤษ แต่เท่าที่ทรงสังเกตเห็น วารัฐบาลมิได้ดำเนินการตามระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง เช่น การแต่งตั้งสมาชิกประเภทที่ 2 มิได้เลือกจากบุคคลที่ทรงคุณวุฒิพอที่จะเป็นพี่เลี้ยงสมาชิกประเภทที่ 1 แต่เลือกจากบุคคลที่เป็นพรรคพวกของคณะราษฎร

2. พระองค์ทรงของพระทัยในเรื่องพระราชบัญญัติคุ้มครองคนชรา พ.ศ. 2476 ว่าพระราชบัญญัตินี้จะคุ้มครองคนซึ่งกระทำการในภายหลังควยหรือไม่ คณะผู้แทนได้กราบบังคมทูลว่า พระราชบัญญัตินี้คุ้มครองเฉพาะผู้ซึ่งกระทำการในขณะปรามกบฏและกระทำโดยสุจริต หากคุ้มครองบุคคลซึ่งมากระทำการในภายหลังไม

3. พระองค์มีรับสั่งว่าพระราชบัญญัติจัดการป้องกันรักษารัฐธรรมนูญเป็นการกดขี่และศักดิ์สิทธิ์ไม่ใ้บุคคลแสดงความคิดเห็น เมื่อมีเรื่องเกิดขึ้นก็ไม่ให้โอกาสจำเลยสู้คดีในโรงศาล เมื่อผู้ใดออกความคิดเห็นขัดกับรัฐบาล ๆ ก็กล่าวหาว่าคิดร้ายต่อรัฐบาล คณะ

¹ เรื่องเดียวกัน.

² ศึกษารายละเอียดได้ในบันทึกย่อการไปเฝ้าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2477 ใน ชาติ เยี่ยมกระดิ่ง, เรื่องเกิม, หน้า 36-

ผู้แทนไคกราบบังคับทูลว่าความมุ่งหมายในการออกพระราชบัญญัตินี้เป็นการให้ประโยชน์แก่
 จำเลยมากกว่าให้โทษ เพราะหลักในการออกพระราชบัญญัตินี้เป็นการกันไว้ก่อนดีกว่าแก่
 ภายหลัง¹

4. คณะผู้แทนกราบบังคมทูลว่า ในการเข้าเฝ้าเยี่ยมเยียนครั้งนี้มีหน้าที่ชี้แจง
 ขอของพระราชหฤทัยแล้วจะพยายามหาช่องทางที่จะแก้ข้อขัดข้องนั้น ๆ ภายในขอบเขตของ
 รัฐธรรมนูญ เพื่อความสงบเรียบร้อยและความเจริญของประเทศ และขอให้พระองค์เสด็จ
 กลับพระนครเพื่อเป็นประมุขของประเทศสืบไป

ต่อมาวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2477 คณะผู้แทนไคเข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระ
 พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นครั้งที่ 2 ดังจะกล่าวโดยสรุปต่อไปนี้คือ

1. ในการจะเสด็จกลับไปนั้น มีพระราชประสงค์ที่จะเห็นประเทศสยามดำเนิน
 การอย่าง Democracy [ประชาธิปไตย] และมี stability [เสถียรภาพ] แต่เท่าที่ทรง
 รู้สึก ยังไม่มี เพราะยังมีการขัดแย้งระหว่างพวก Socialist [สังคมนิยม] และ Anti-
 Socialist [ต่อต้านสังคมนิยม] ถ้าแนวรัฐบาลยินยอมให้มีพรรคการเมืองขึ้นอาจจะช่วย
 ให้เหตุการณ์ดีขึ้น ฉะนั้นควรมีพระราชบัญญัติพรรคการเมือง คณะผู้แทนกราบบังคมทูลว่า
 ให้เกิดจากการวิวัฒนาการในสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเอง¹

2. พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชประสงค์ที่จะให้มีการแก้
 ไขรัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามหลักการของระบอบประชาธิปไตยจริง ๆ ถ้ารอานวันก็จะยิ่ง
 แก้ไขลำบาก และการที่รัฐบาลไม่ประกาศว่าเป็นสังคมนิยมหรือเสรีนิยมอย่างใดอย่างหนึ่ง
 ทำให้ไม่ได้รับความสนับสนุนจากฝ่ายใดเลย ทำให้รัฐบาลไม่มีเสถียรภาพ

3. การให้ถ้อยโทมนักโทษการเมือง พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
 ทรงมีพระราชดำริว่า การจะเสด็จกลับไปนั้นจะต้องเป็นประโยชน์แก่นักโทษการเมือง
 พระองค์ทรงมีพระหทัยสงสารพวกนักโทษการเมืองเพราะพวกเขาไม่ใคร่ทำความผิดใน
 ฐานะเป็นอาชญากร แต่กระทำความผิดเพราะมีความคิดทางการเมืองแตกต่างจากรัฐบาล

¹ คุรายละเอียดในบทที่ 4 หน้า 173 - 184.

ไม่สมควรที่จะถูกลงโทษอย่างร้ายแรงดังที่เป็นอยู่ นอกจากนี้พระองค์ยังไม่สามารถตัดสินพระทัยใดว่าจะเลือกการเสด็จกลับหรือไม่

คณะผู้แทนกราบบังคมทูลว่า ถ้าเหตุการณ์จะบังเอิญไปในทางที่จะไม่เสด็จกลับ ก็อาจจะเกิดความยุ่งยากขึ้นในบ้านเมือง พระองค์ท่านเป็นคนไทยคนหนึ่ง ถึงแม้วามายู่ในต่างประเทศก็ยอมเดือดร้อนควย ทั้งเจ้านายอื่น ๆ ก็จะทำให้พระสวามีไปในต่างประเทศเป็นการเสื่อมเสียพระเกียรติยศ ฉะนั้นในที่สุดถ้าทรงเห็นว่าจะไม่เสด็จกลับแล้วก็น่าจะหาหนทางตกลงกันอย่างเรียบร้อย¹

ต่อมาในวันที่ 20 มกราคม พ.ศ. 2477 คณะผู้แทนโคเซาเฟาพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นครั้งที่ 3 คณะผู้แทนโคกราบบังคมทูลเรียนพระราชปฏิบัติตามขอความในบันทึกวาจา (Note Verbal) ซึ่งโคส่งมาพร้อมกับบันทึกขอการเขาเฟาฉบับนี้ เมื่อโคกราบบังคมทูลเรียบรอยแล้ว พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงรับสั่งว่า เท่าที่ความนี้ก็แปลว่ารัฐบาลไม่ได้ยินยอมอะไรให้พระองค์ท่านสักอย่างหนึ่งเพราะฉะนั้นก็ไม่มีอะไรที่จะพูดกันอีก คณะผู้แทนโคกราบบังคมทูลว่า เท่าที่พิจารณาคุณค่าตอบของรัฐบาล เห็นโคว่ารัฐบาลได้ยินยอมปฏิบัติตามพระราชประสงค์หลายอย่าง เป็นต้นว่า ในเรื่องการลอโทษให้แก่ักโทษการเมือง ในการที่จะให้มีทหารรักษาวังตามเดิม² เว้นแต่เรื่องการเพิ่มอาวุธให้เสมอเหมือนกองพันทหารราบอย่างเดิม นั้น รัฐบาลทำไม่ได้เพราะจะทำความโหม่นสใจให้แก่ทหารบก ทหารเรือ และตำรวจ และในการปฏิบัติตามคำแนะนำตามมาตรา 39 นอกจากนี้ในข้อใดที่รัฐบาลไม่สามารถปฏิบัติได้ก็ให้เหตุผลในการนั้นๆ ซึ่งยอมอยู่ในพระราชดำริอีกชั้นหนึ่งว่าควรจะฟังโคเพียงโค หนึ่งในเรื่องนี้รัฐบาลถือว่าเป็นเรื่องที่ยังต่อรองกันอยู่ ยังไม่เป็นการสิ้นสุด เรื่องใดที่รัฐบาลโคปฏิบัติตามพระราชประสงค์แล้วเรื่องนั้นก็เบ็ดเสร็จไป เรื่องใดที่ทรงเขาพระทัยนิกรัฐบาลก็โคชี้แจงมา เรื่องใดที่รัฐบาลมิสามารถปฏิบัติโครัฐบาลก็โคให้เหตุผลมา ฉะนั้นเมื่อโคทรงใคร่ครองโคครอบคอบ

¹บันทึกขอการไปเฟาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2477 ใน ชาติ เอี่ยมกระสินธุ์, เรื่องเดิม, หน้า 47-51.

²ดูรายละเอียดในบทที่ 3 ข้อ 5:1:2.3 เรื่องการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของกระทรวงวัง

แล้วถามมีข้อใดมิเห็นชอบควยกับรัฐบาลก็พระราชทานตอบไป พระราชบันทึกนั้นถือว่าเป็น Basis for discussion เพราะฉะนั้นคำตอบของรัฐบาลนี้ก็ยังไม่ถึงที่สุด เป็นแต่ชี้แจงตอบพระราชบันทึก และเมื่อมีพระราชประสงค์จะทรงประการใดก็ทรงตรองไปได้อีก ในที่สุดพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงรับสั่งว่าจะต้องขอเวลาสัก 2-3 วันเพื่อจะตอบรัฐบาลและทรงขอรับบันทึกมาจากไว้ เมื่อร่างคำตอบแล้วจะพระราชทานมาให้คณะผู้แทนคุณแล้วให้ไปเฝ้าใหม่¹

ต่อมาวันที่ 24 มกราคม พ.ศ. 2477 คณะผู้แทนไทยเฝ้าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นครั้งที่ 4 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชกระแสว่าพระองค์เขาพระทัยว่ารัฐบาลไม่มีควมประสงค์จะให้พระองค์ท่านเสด็จกลับ ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้คือ

1. ที่รัฐบาลส่งผู้แทนมา ควยคิดว่าจะทรงขอในเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ครั้นพระองค์ทรงขอในเรื่องหลักการ (principle) ไป รัฐบาลกลับตอบโดยเยเป็นเจ้าถอยหมอบความ แล้วกลับมาลำเลิกกลับพระองค์ท่าน

2. โทษทรงทราบว่า รัฐบาลได้ตั้งพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์เป็นนายร้อยเอกและให้เป็นผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร Military Attache การที่รัฐบาลทำเช่นนี้ พระองค์ทรงเขาพระทัยว่าเพื่อถักมีให้พระองค์เจ้าจุล ๓ กลับกรุงเทพฯ เพราะพระองค์เจ้าจุล ๓ และพวกได้เคยทำ propaganda (โฆษณาชวนเชื่อ) ในเมืองไทย อนึ่งในการแต่งตั้งเจ้านายชั้นสูงเช่นนี้ ควรจะต้องให้ทราบก่อน นี้ไม่ทราบอะไรเลย

3. โทษทรงทราบมาจากเจ้าพระยารวมพงษ์ หรือพระองค์เจ้าอาทิตย์ ๓ ว่า รัฐบาลใดตกลงกันไว้ว่า ถ้าท่านทรงดำใจออกแล้วรัฐบาลก็จะลาออกเช่นเดียวกัน

คณะผู้แทนไทยกราบบังคมทูลว่า ในการที่รัฐบาลตอบมาเช่นนี้ก็เพราะเข้ใจว่าเป็นเรื่องที่ตรองกันได้ ฉะนั้นเรื่องใดที่รัฐบาลคิดว่าไม่สามารถจะจัดถวายได้ จึงมิได้ปฏิเสธ

¹ บันทึกยกการไปเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ครั้งที่ 3 เมื่อวันที่ 20 มกราคม พ.ศ. 2477 ใน ชาติ เขียมกระสินธุ์, เรื่องเดิม, หน้า 66-70.

โดยตรง เป็นแต่ให้เหตุผลในเรื่องเหล่านั้นมา สำหรับเรื่องพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์
นั้น รัฐบาลกระทำไปเพื่อเป็นการยกย่องราชวงศ์มากกว่า และการที่รัฐบาลจะลาออก
นั้น ทั้งนี้เพราะรัฐบาลคิดว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวคงจะไม่เสด็จกลับมากกว่าเสด็จ
กลับ การที่รัฐบาลกระทำไปนั้นเป็นการเตรียมการอย่างรอบคอบมากกว่า

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชกระแสตอบไปอีกว่าเมื่อพระองค์
ทรงลาออกแล้วก็จะทรงละสิทธิในการแต่งตั้งรัชทายาทและไม่ทรงเกี่ยวข้องกับการเมืองอีก
ต่อไป คณะผู้แทนโคกราบมิงคมพูดว่าเรื่องนี้ยังไม่สิ้นสุดลงเพราะรัฐบาลจะนำเรื่องเข้าสู่
การประชุมสภาผู้แทนราษฎร ให้สภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้วินิจฉัยต่อไป แล้วจึงจะนำคำตอบ
มาพูดเกล้าถวาย¹

สำหรับพระราชบันทึกของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่งทรงพระราชทานมาให้กับ
รัฐบาลอาจจะกล่าวสรุปเป็นสังเขปได้ดังนี้²

1. ขอให้แก้ไขการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 2 โดยให้เป็น
ผู้ทรงคุณวุฒิอายุเกิน 35 ปี และให้ข้าราชการทั้งในประจำการและนอกประจำการเป็น
ผู้เลือกตั้ง

ในข้อนี้รัฐบาลได้สนองพระราชบันทึกว่า สมาชิกประเภทที่ 2 จำนวน 78 คน
นั้นมีผู้ก่อการเพียง 47 คน เท่านั้น และเป็นข้าราชการชั้นสัญญาบัตรหรือเทียบเท่าทั้งนั้น
ส่วนที่จะให้ข้าราชการเป็นผู้เลือกนั้นเกรงว่าจะก่อให้เกิดการแตกแยกทางการเมืองในระ-
หวางหมู่ข้าราชการ

2. ขอให้แก้ไขรัฐธรรมนูญในเรื่องการใช้สิทธิยับยั้ง คือร่างกฎหมายใดที่พระ-
มหากษัตริย์ทรงใช้สิทธิยับยั้ง จะต้องมีการประชุมสภาทันทีเพื่อให้ประชาชนตัดสิน หรือมีคณะ
สภาต้องยื่นยื่นร่างพระราชบัญญัติเดิมควยคะแนนเสียงเกิน 2 ใน 3 มิใช่เกินกึ่งหนึ่ง

¹บันทึกยกออกไปเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ครั้งที่ 4 เมื่อวันที่ 24 มก-
ราคม พ.ศ. 2477 ใน ซาดี้ เอี่ยมกระสินธุ์, เรื่องเดิม, หน้า 74-9.

²สรุปรวมพระราชบันทึกและคำสนองพระราชบันทึก ในซาดี้ เอี่ยมกระสินธุ์,
เรื่องเดียวกัน, หน้า 375-430.

เพราะสมาชิกประเภทที่ 2 เป็นฝ่ายรัฐบาลอยู่แล้วกึ่งหนึ่ง เพียงได้เสียงจากสมาชิกประเภทที่ 1 เพียงคนเดียวก็อาจจะชนะพระมหากษัตริย์ได้

ในข้อนี้รัฐบาลได้สนองพระราชดำริที่โดยการเลี้ยงว่าเมื่อครั้งลงมติป็นร่างพระราชบัญญัติสองฉบับที่ทรงยับยั้งนั้นฝ่ายรัฐบาลที่เป็นสมาชิกรัฐสภาก็มีใครจะแน่วเดียวด้วย ดังนั้นไม่ควรแก้ไขรัฐธรรมนูญบ่อยให้เสียความศักดิ์สิทธิ์ คราวต่อไปถ้าโปรดฯ ให้ยุบสภา รัฐบาลก็จะยุบให้

3. ขอให้รัฐบาลปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญเรื่องเสรีภาพส่วนบุคคล ข้อนี้รัฐบาลยืนยันว่าได้ปฏิบัติตามอยู่แล้ว

4. ขอแก้ไขพระราชบัญญัติจัดการป้องกันรัฐธรรมนูญที่บัญญัติให้คณะกรรมการเนรเทศบุคคลที่ขัดแย้งกับรัฐบาลไปกักเขตไว้ ทรงขอให้มีการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยในศาลสถิตยุติธรรม

ในข้อนี้รัฐบาลสนองพระราชดำริที่ว่าเป็นมาตรการป้องกันการก่อความผิดจะเกิดขึ้น จึงได้ใช้ระบบคณะกรรมการไต่สวนและอาจว่ามีบุคคลพอใจที่จะให้ใช้กฎหมายนี้บังคับมาก ถูกพิจารณาคดีทางอาญาตามธรรมดา

5. ขอให้รักษาท้อง และลดหย่อนผ่อนโทษแก่นักโทษการเมือง เพื่อความสงบสุขของบ้านเมือง ข้อนี้รัฐบาลตอบว่า คำรือยเดวว่าเมื่อศาลพิเศษได้พิจารณาคดีเสร็จทุกสำนวนแล้วก็จะได้พิจารณาเปรียบเทียบกับคดีกบฏ ร.ศ. 130

6. ขอให้ข้าราชการที่ถูกปลดออกจากราชการ ฐานสงสัยว่ามีความผิดทางการเมือง ให้มีสิทธิรับเบี้ยบำนาญ ในข้อนี้รัฐบาลเลี้ยงว่ารัฐบาลพิจารณาตามหลักกฎหมาย ถ้าผู้ใดมีสิทธิตามหลักเกณฑ์ในพระราชบัญญัติเบี้ยบำนาญแล้วก็จะได้รับเบี้ยบำนาญทุกคน

7. ขอให้คงห้องรองจับกุมข้าราชการที่คงสงสัยว่าเกี่ยวข้องกับกรกบฏทั้งที่ กำลังจะฟ้องหรือคำริจะฟ้องต่อไป ในข้อนี้รัฐบาลได้ตอบว่าผู้ที่ถูกสงสัยได้สั่งการฟ้องร้องนานมาแล้ว ส่วนผู้ที่อยู่ในระหว่างคดีก็คงวางดาวไว้คดีถึงที่สุดเสียก่อน

8. ขอให้รัฐบาล และสภาผู้แทนราษฎรให้กำนันสัญญาเป็นลายลักษณ์อักษรว่า จะไม่ตัดกำลังและงบประมาณของทหารรักษาวัง ให้น้อยลงไปกว่าที่เป็นอยู่ กับให้จ่ายอาวุธ

๕ และกระสุนแก๊งรอยกองพันทหารรักษาวังให้เท่ากับกองร้อยกองพันตำรวจอื่น ๆ ทั้งนี้ เพราะบ้านเมืองยังอยู่ในเขตเปลี่ยนแปลง กำลังทหารทั้งหลายมีความขัดแย้งกัน หวังพึ่งไม่ได้

ขอที่รัฐบาลตอบว่า รัฐบาลไม่ขัดข้องที่จะให้มีทหารรักษาวังไว้ แต่งบประมาณ อาจถูกตัดทอนไปได้ ซึ่งเป็นเรื่องของสภาผู้แทนราษฎร

9. ขอให้จัดการออกพระราชบัญญัติระเบียบการทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษ โดยมีพระราชประสงค์ว่า ถ้าใครถวายฎีกาแล้วจะปฏิบัติตามคำพิพากษามีได้เลย ไม่ว่าเวลาจะล่วงผ่านไปนานสักเท่าใด หรือถ้าจะกำหนดเวลาก็ขอเป็น 20 ปี

ในข้อนี้รัฐบาลไม่ยินยอม โดยอ้างว่าร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญา นั้นยุติธรรมดีอยู่แล้ว ¹

เมื่อรัฐบาลนำพระราชบัญญัติและคำสนองพระราชบัญญัติไปแถลงต่อสภาผู้แทนราษฎร ในการประชุมเมื่อวันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2477 เมื่อสมาชิกได้อภิปรายกันแล้วก็ ได้มีมติเห็นชอบด้วยกับการที่รัฐบาลได้ปฏิบัติไป รัฐบาลจึงได้แจ้งให้เจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศทราบเพื่อกราบบังคมทูลต่อไป

ข้อที่นำส่งแก่สภาผู้แทนราษฎรในครั้งนี้คือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนมากไม่เข้าใจพระราชประสงค์ในการขอแก้ไขรัฐธรรมนูญของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และได้อ้างว่าเมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงลงพระปรมาภิไธยมาแล้วก็เท่ากับว่าพระองค์ทรงเห็นชอบด้วย เมื่อมาตั้งทวงในตอนนี้เป็นสิ่งที่แก้ไขให้เป็นไปตามนั้นไม่ได้ เพราะเป็นการขัดแย้งกับบทเฉพาะกาลซึ่งจะเปลี่ยนแปลงไม่ได้จนกว่าจะถึงสมัยที่กำหนด² สมาชิกบางคนมีความคิดเห็นว่าสภาผู้แทนราษฎร

¹ ท. กลวยไม้ม อพยุชยา, "พระปกเกล้าฯ สละราชสมบัติ.", สังคมนิตยสารปริทัศน์, ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 (มิถุนายน 2511), หน้า 13-5.

² คำอภิปรายของ ร.ต. สอน วงษ์โต ผู้แทนราษฎรจังหวัดชัยนาท, การประชุมสภาผู้แทนราษฎรวันที่ 31 มกราคม 2477, ในชาติ เจียมกระติง, เรื่องเดิม, หน้า 254.

เป็นสภาแผ่นดิน สมาชิกสภาเป็นผู้ทำหน้าที่ควบคุมการแผ่นดิน ควบคุมรัฐบาล และควบคุมพระมหากษัตริย์ สภานี้มีอำนาจสิทธิขาดในการไกล่เกลี่ยพระมหากษัตริย์กับรัฐบาลได้ไม่ว่าคนก็มีความเห็นว่าถ้าแก้ไขรัฐธรรมนูญแล้วจะทำให้รัฐธรรมนูญไม่ศักดิ์สิทธิ์และจะทำให้อำนาจกลับคืนไปสู่องค์พระมหากษัตริย์² และถ้าให้อำนาจพระมหากษัตริย์ทรงคัดค้านกฎหมายได้จะเป็นการขัดกับบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญในข้อที่ว่าอำนาจอธิปไตยมาจากปวงชน³ และเมื่อพระมหากษัตริย์ทรงคัดค้านกฎหมายใดจะต้องมีการยุบสภาทุกครั้งจะทำให้เสียเงินปีหลาย ๆ แสน ซึ่งเงินจำนวนนี้เป็นเงินของประชาชน⁴ ฉะนั้นในการที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงขอให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญนั้น ผลสรุปก็คือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนมากเห็นด้วยกับรัฐบาลที่จะไม่ยินยอมแก้ไขรัฐธรรมนูญ มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนน้อยเท่านั้นที่เข้าใจพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและเข้าใจในการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างดี เช่น นายทองอินทร์ ภูมิพัฒน์ ดังปรากฏในคำอภิปรายตอนหนึ่งว่า

"...ก่อนที่พระมหากษัตริย์จะทรงใช้พระราชอำนาจวีโต (veto) ตามมาตรา 39 นี้ เนื่องจากรัฐธรรมนูญเราโค่นบัญญัติไว้ให้มีสภาผู้แทนราษฎรสภาเดียว ไม่มี 2 สภาอย่างในต่างประเทศ ถ้าเรามีสภา 2 สภาแล้ว อำนาจวีโต (veto) ของพระมหากษัตริย์อาจจะไม่เกิดเลยก็ได้ อย่างถ้าสภาสามัญทำอะไรบกพร่องไปสภาสูงก็มีอำนาจจะแก้ไขขอทรงงดเช่นนั้นได้ แต่เมื่อเรามีสภาเดียวเช่นนี้ สภาเราโค่นทำอะไรบกพร่องไป เมื่อเราปรากฏขอบก-

¹ คำอภิปรายของขุนพิเคราะห์คดี ผู้แทนราษฎรจังหวัดสุพรรณบุรี, ในเรื่องเดียวกัน, หน้า 256.

² คำอภิปรายของขุนเสนาบดีคดี ผู้แทนราษฎรจังหวัดร้อยเอ็ด, ในเรื่องเดียวกัน, หน้า 279.

³ คำอภิปรายของ ร.ต.สอน วงษ์โต, ในเรื่องเดียวกัน, หน้า 281.

⁴ คำอภิปรายของ ร.ต.เนตร พูนวิวัฒน์, ในเรื่องเดียวกัน, หน้า 287.

พระองค์เช่นนี้, อย่างปรากฏว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรง
 ทักท้วงมา เช่นนี้ก็คล้าย ๆ กับว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 ทรงทำหน้าที่คล้าย ๆ สภาสูง คือสภาขุนนางในประเทศอื่น
 เหมือนกัน..."¹

อาจจะกล่าวได้ว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนมากไม่เข้าใจพระราชประ-
 สงค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในหลักการต่าง ๆ ที่ทรงขอให้รัฐบาลแก้ไขให้
 ดำเนินตามแบบระบอบประชาธิปไตยอย่างอารยะประเทศ แต่มีทัศนคติที่ผิด ๆ ว่าสภา
 ผู้แทนราษฎรนั้นเป็นสภาที่ทรงเกียรติและเมื่อลงมติอะไรไปแล้วถือว่าเป็นสิ่งที่แก้ไขไม่ได้
 เพราะการแก้ไขจะเป็นการทำให้สภาผู้แทนราษฎรนั้นคลายความศักดิ์สิทธิ์ลงไป และเมื่อ
 พิจารณาบทบาทของทางฝ่ายรัฐบาล ก็มีหน้าที่จะชักชวนให้สมาชิกลงมติตามมติของทางฝ่าย
 รัฐบาลได้โดยง่าย เพราะเมื่อสมาชิกมีข้อสงสัยอะไร รัฐบาลก็ให้หลวงประดิษฐมนูธรรม
 หรือ ม.จ.วรรณไวทยากร วรรณ เป็นผู้ชี้แจง สมาชิกส่วนหนึ่งมีความเชื่อถือศรัทธา
 ในตัวบุคคลทั้งสองนี้เป็นอย่างมาก ฉะนั้นก็มีผลถึงการลงมติของสมาชิกส่วนมากด้วย

ฉะนั้นอาจจะกล่าวได้ว่าสภาผู้แทนราษฎรมิได้เป็นปัจจัยที่จะช่วยประสานความขัด
 แยงระหว่างพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและคณะราษฎรหรือรัฐบาล แต่สภาผู้แทน
 ราษฎรได้แสดงตนว่าเป็นผู้เห็นควมกับการกระทำของรัฐบาลอย่างเต็มที่ ซึ่งเมื่อพระบาท
 สมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงอ่านรายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรในเรื่องนี้แล้ว
 พระองค์จึงมีพระราชดำริว่า สภาถือเอาเรื่องนี้เป็นเรื่องที่จะเอาชนะคะคานกันเป็นการ
 ส่วนตัวไม่ใช่เรื่องใดเพียงทางหลักการ ฉะนั้นพระองค์จึงได้มีพระราชวินิจฉัยว่า ถ้ารัฐ
 บาลและสภาคิดว่า คำขอของพระองค์นั้น ผิดต่อหลักการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย
 แล้ว ความเห็นแตกต่างระหว่างพระองค์ รัฐบาล และสภาผู้แทนราษฎร ก็เป็นอันหมดหน-
 ทางแก้ไขได้ เพราะต่างฝ่ายต่างไม่ถือตามหลักการเดียวกันเลย และการที่จะทำงานรวม

⁵ คำอภิปรายของนายทองอินทร์ ภูมิพัฒน์ ผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี,
 เรื่องเดียวกัน, หน้า 285.

กันยอมจะเป็นไปไม่ได้¹ ทางฝ่ายรัฐบาลเมื่อโคทรามพระบรมราชวินิจฉัยดังกล่าวแล้ว ก็ตอบตามทางเจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศ เรื่องต่าง ๆ เหล่านี้รัฐบาลได้กราบบังคมทูลมาโดยละเอียดแล้ว จึงไม่มีอะไรจะกราบทูลเพิ่มเติมอีก ซึ่งก็หมายความว่ารัฐบาลยังคงยืนยันมติเดิมที่จะไม่แก้ไขสิ่งต่าง ๆ ตามพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์จึงได้พระราชทานพระราชหัตถเลขาหลวงวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2477 แก่เจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศ แจ้งเรื่องการสละราชสมบัติมายังรัฐบาล

เมื่อพิจารณาบทบาทของรัฐบาลในการขอประนีประนอมต่อองค์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวในเรื่องการสละราชสมบัติแล้วอาจจะพิจารณาได้เป็น 2 ประการคือ

1. ในระยะแรกรัฐบาลพยายามที่จะปิดบังพระราชประสงค์ในการสละราชสมบัติของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวมิให้ประชาชนและชาวต่างประเทศที่อยู่ในประเทศไทยรับทราบเรื่องนี้ ดังปรากฏว่ามีการห้ามหนังสือพิมพ์ในประเทศลงพิมพ์ข่าวพระราชประสงค์ในการสละราชสมบัติโดยเด็ดขาด ขณะเดียวกันรัฐบาลก็คอยปฏิเสธข่าวในเรื่องนี้ต่อนักการทูตต่าง ๆ ที่ประจำอยู่ในประเทศไทย² ทั้งนี้เพราะรัฐบาลเกรงว่าเมื่อข่าวการสละราชสมบัติแพรหลายออกไปจะทำให้ประเทศมหาอำนาจเขาแทรกแซงกิจการภายในประเทศ ในระยะแรกรัฐบาลคิดว่ารัฐบาลสามารถจะขอประนีประนอมต่อองค์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวให้ทรงยอมเลิกพระราชประสงค์นี้เสียได้ โดยรัฐบาลอาจหาเพื่อความสงบราบคาบของประเทศและความเรียบร้อยของพระราชวงศ์และราษฎร

2. ในระยะหลัง รัฐบาลสังเกตเห็นว่าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวไม่ทรงเปลี่ยนพระทัยที่จะให้รัฐบาลแก้ไขหลักการต่าง ๆ ดังพระราชประสงค์ ซึ่งเป็นสิ่งที่รัฐบาลไม่สามารถจะกระทำได้ตามพระราชประสงค์ เพราะการแก้ไขหลักการ

¹พระราชโทรเลขของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวผ่านเจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศ ทูลราชเลขานุการในพระองค์ ลงวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2477 ใน ซาสี เอี่ยมกระสินธุ์, เรื่องเดิม, หน้า 438-40.

²สถาบันไทยคดีศึกษา มธ. F.O. 347/18208 "Political Situation in Siam," from Sir J. Crosby, dated Oct. 25, 1934.

ดังกล่าว เป็นการทำลายล้างอำนาจหรืออิทธิพลของคณะราษฎรโดยตรง ฉะนั้นในระยะ
 หลังนี้รัฐบาลเปลี่ยนหน้าที่ที่จะขอประนีประนอมต่อองค์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่
 หัว เป็นการยืนยันความประสงค์อันแน่วแน่ของรัฐบาล พร้อมกับนี้รัฐบาลก็กราบถวาย
 บังคมทูลให้องค์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวให้ทรงหาหนทางตกลงกันอย่างเรียบร้อย
 และกราบทูลถามเรื่องการแต่งตั้งรัชทายาท ซึ่งพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้า
 อยู่หัวก็ทรงสละสิทธิในการแต่งตั้งรัชทายาท โดยพระราชทานโอกาสให้รัฐบาลเลือกพระ-
 มหากษัตริย์องค์ใหม่ตามความพอใจ การที่รัฐบาลเปลี่ยนหน้าที่ดังกล่าวนี้อาจจะเป็นเพราะ
 ว่ารัฐบาลแน่ใจว่ารัฐบาลมีสภาผู้แทนราษฎรให้ความสนับสนุนอยู่ ฉะนั้นการสละราชสมบัติ
 ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวอาจจะเป็นผลกระทบกระเทือนต่อเสถียรภาพ
 ของรัฐบาลเหมือนกับที่รัฐบาลเกรงกลัวมาแต่แรก

สำหรับสภาผู้แทนราษฎรนั้นอาจ กล่าวได้ว่ามีความลำบากในการขอประนีประนอมต่อ
 องค์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวอย่างมาก ทั้งนี้เนื่องจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
 ส่วนมากก็เป็นพรรคพวกของรัฐบาลอยู่แล้ว นอกจากนั้นสมาชิกจำนวนมากยังไม่เข้าใจบทบาท
 ของสภาผู้แทนราษฎรและมีทัศนคติที่ผิด ๆ ต่อหน้าที่ในฐานะเป็นผู้แทนราษฎร ฉะนั้น
 เมื่อรัฐบาลนำเรื่องนี้เข้าสู่ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร ผู้แทนราษฎรส่วนมากมักจะอภิปราย
 กันไปนอกประเด็นเสียเป็นส่วนมากและเมื่อรัฐบาลรวบรัดให้มีการลงมติ สมาชิกส่วนมาก
 ก็ลงมติเห็นชอบกับการที่รัฐบาลได้ปฏิบัติไปแล้ว ฉะนั้นบทบาทของสภาผู้แทนราษฎรในกรณี
 ก็เป็นเพียงเครื่องมือที่จะสนับสนุนการกระทำและนโยบายของรัฐบาลเท่านั้น

6.3 วิเคราะห์การสละราชสมบัติของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

เมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเสด็จขึ้นครองราชย์สมบัตินั้น
 เป็นการสืบราชสมบัติโดยชอบธรรม ทั้งนี้เนื่องจากพระองค์ทรงเป็นรัชทายาทขององค์
 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ตามกฎหมายที่ตราว่าด้วยการสืบสันตติวงศ์
 พ.ศ. 2467 และควยความเห็นพ้องต้องกันในที่ประชุมพระบรมวงศานุวงศ์ชั้นผู้ใหญ่
 ภายหลังที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคต แต่เนื่องจากพระบาท
 สมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงรู้สึกว่าการองค์เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในราชการแผ่นดิน

และมีพระชนมายุน้อยกว่าพระบรมวงศานุวงศ์องค์อื่น ๆ พระองค์จึงมิได้มีพระราชปรารภนา
ในราชสมบัติ พระองค์ไต่ทรงแถลงพระราชประสงค์ที่จะถอนตัวและถวายราชสมบัติให้กับ
พระบรมวงศานุวงศ์ที่เหมาะสมกว่า แต่เนื่องจากกรมหลวงนครสวรรค์พิณิตรงชั้น
สนุนการถวายราชสมบัติแก่พระองค์และทรงรับรองว่าพระบรมวงศานุวงศ์ทุกพระองค์พร้อม
ที่จะช่วยประคับประคองให้การทรงราชการแผ่นดินโดยราบรื่น พระองค์จึงไต่ทรงยิน
ยอมรับตำแหน่งเป็นองค์พระประมุขของประเทศ

ต่อมาเมื่อพระองค์เสด็จขึ้นครองราชย์แล้วพระองค์ทรงมีพระราชประสงค์ที่จะ
ลดพระราชอำนาจขององค์พระมหากษัตริย์ไปยังสภาการแผ่นดินต่าง ๆ และเตรียมการ
ที่จะเปลี่ยนระบอบการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์ทรงมี
พระราชอำนาจจำกัดภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญ ฉะนั้นเมื่อคณะราษฎรทำการยึดอำนาจ
เพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองไว้ได้แล้วและกราบบังคมทูลเชิญพระองค์เสด็จกลับมาทรง
เป็นพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญต่อไป พระองค์จึงได้ยินยอมปฏิบัติตามความประ-
สงค์ของคณะราษฎร [เมื่อพระองค์ไต่ทรงพระราชทานรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน
ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศให้กับคณะราษฎรแล้ว พระองค์ทรงมีพระ-
ราชดำริว่า เมื่อเหตุการณ์บ้านเมืองและการจัดตั้งรัฐบาลได้ดำเนินมาอย่างเรียบร้อย
แล้ว พระองค์ทรงมีพระราชประสงค์ที่จะลาออกจากราชสมบัติ] ทั้งนี้เนื่องมาจากพระ
อนามัยของพระองค์ไม่เหมาะสมกับพระราชภาระในตำแหน่งประมุขของประเทศสืบต่อไป
แต่คณะราษฎรได้กราบบังคมทูลขอให้พระองค์ทรงดำรงตำแหน่งสืบต่อไป พระองค์ทรง
รับข้อเสนอของคณะราษฎรไปพิจารณา โดยมีข้อแม้ว่าถ้าพระอนามัย อยู่ในสภาพที่ดีและ
คณะราษฎร ไม่ให้พระองค์เสื่อมความนิยม¹

[อาจจะพิจารณาได้ว่าพระราชประสงค์ในการสละราชสมบัติครั้งแรกของพระองค์
นี้เป็นเพราะพระราชอัธยาศัยส่วนพระองค์ซึ่งทรงเป็นผู้มักน้อย ไม่มีพระราชปรารภนา
จะเสด็จขึ้นครองราชย์มาตั้งแต่แรกประการหนึ่ง นอกจากนี้พระองค์ทรงได้ก็กษามาจาก

¹ พระราชบันทึกฉบับที่ 2 ใน ชาติ เอี่ยมกระสุนิว, เรื่องเกม, หน้า 159.

ประวัติศาสตร์การปฏิวัติของชาติต่าง ๆ มาเป็นอันมาก และได้ทรงตระหนักดีว่าไม่มีพระเจ้าแผ่นดินองค์ใดที่ทรงอำนาจสมบูรณ์พูนผลหรือราชย์แล้วถูกลดอำนาจลงโดยการกบฏที่จะทรงดำรงตำแหน่ง พระมหากษัตริย์อยู่ได้ตลอดไป เพราะถึงแม้พระองค์จะทรงยินยอมโดยดี และไม่มีพระราชประสงค์ที่จะได้อำนาจสมบูรณ์กลับคืนมาอีก ก็ยังต้องมีผู้อื่นที่ไม่พอใจการเปลี่ยนแปลงนั้นคิดการที่จะให้กลับเป็นอย่างเดิมอยู่เสมอ] และทำให้เกิดการระแวงสงสัยและบาดหมางกันระหว่างอำนาจที่เกิดขึ้นใหม่และอำนาจเก่าที่ถูกมอง ฉะนั้นพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงมีพระราชประสงค์ที่จะลาออกจากราชสมบัติเพื่อที่รัฐบาลจะได้เลือกพระมหากษัตริย์พระองค์ใหม่มาดำรงตำแหน่งแทนพระองค์ พระองค์จะโค่นจากขอบเขตหรือการระแวงสงสัยที่ทำให้พระองค์ทรงตกอยู่ในฐานะลำบากหรือตกอยู่ในสภาพที่พระมหากษัตริย์องค์อื่นๆ ต้องประสบมา เช่น ถูกปลงพระชนม์ ถูกคุมขัง หรือเนรเทศไปเสียจากประเทศ¹

เมื่อคณะราษฎรได้กราบบังคมทูลเชิญให้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงดำรงตำแหน่งต่อไปนั้น [ในระยะแรกพระองค์ทรงมีพระราชหฤทัยหวังว่าแนวพระราชดำริเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยของพระองค์และคณะราษฎรคงจะอยู่ในแนวเดียวกัน] ดังปรากฏในพระราชบันทึกของพระองค์ตอนหนึ่งว่า

"...เมื่อพระยาพหลา และคณะผู้ก่อการ ฯลฯ ของขอให้ข้าพเจ้า ทรงอยู่ครองราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญนั้น ข้าพเจ้ายินดีรับรองก็เพราะเข้าใจและเชื่อมั่นว่าคณะผู้ก่อการ ฯลฯ ของการจะสถาปนาการปกครองแบบ "ประชาธิปไตย" หรือ "Democratic Government " ตามแบบอย่างของ ประเทศอังกฤษและประเทศอื่น ซึ่งมีพระมหากษัตริย์ปกครอง ภายใต้อำนาจอันจำกัด โดยรัฐธรรมนูญและนิติสภาซึ่งประชาชนเป็นผู้เลือกตั้งโดยแท้..."²

¹พระราชบันทึกฉบับที่ 2 ในชาติ เอี่ยมกระสุนด์, เรื่องเดิม, หน้า 159.

²พระราชบันทึกเรื่องรัฐธรรมนูญ ในชาติ เอี่ยมกระสุนด์, เรื่องเดียวกัน,

กวยพระราชดำริดังกล่าวนี้ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงมีพระราชประสงค์ที่จะดำเนินงานร่วมกับคณะราษฎรที่จะสถาปนาระบอบประชาธิปไตยมาใช้ในการปกครองประเทศอย่างมีเสถียรภาพต่อไป [แต่เมื่อพระองค์ได้เสด็จกลับมากรุงเทพฯ และได้เห็นรัฐธรรมนูญฉบับที่หลวงประดิษฐมนูธรรมนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายให้ทรงลงพระปรมาภิไธย พระองค์ก็ทรงทราบว่าหลักการของพระองค์และคณะราษฎรไม่ตรงกัน เพราะคณะราษฎรมิได้มีความประสงค์ที่จะให้เสรีภาพทางการเมืองโดยสมบูรณ์ แต่ต้องการให้มีคณะกรรมการเมืองเพียงคณะเดียว แต่เนื่องจากพระองค์ทรงเห็นว่าเวลานั้นเป็นเวลารุกเงิน สมควรจะรักษาความสงบไว้ก่อน พระองค์จึงได้ถอนตัวไปตามความประสงค์ของคณะราษฎร โดยหวังในพระราชหฤทัยว่าพระองค์จะทรงสามารถแก้ไขสิ่งต่าง ๆ ได้ในภายหลัง¹]

ในระยะต่อมาพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพยายามตักเตือนให้คณะอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญให้ดำเนินการตามแบบประชาธิปไตยอันแท้จริงแต่คณะราษฎรยังคงยืนยันที่จะยึดอำนาจไว้ในมือของคณะของตนไว้ให้ได้อย่างน้อยเป็นระยะเวลา 10 ปี และหลักการอันนี้เป็นเหตุให้กลุ่มบุคคลที่ไม่พอใจรัฐบาลรวมกำลังเข้าทำการโค่นล้มรัฐบาลเพราะไม่มีวิธีการอื่นที่จะทำได้ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชวิตกว่า ทุราบใดที่รัฐบาลยังไม่แก้ไขวิธีการที่มอบอำนาจการปกครองบ้านเมืองให้กับปวงชนอย่างแท้จริงแล้ว ก็จะมีผู้ก่อการกบฏต่อรัฐบาลและรัฐบาลจำเป็นต้องใช้วิธีการปราบปรามอย่างรุนแรงอยู่เรื่อยไป] ซึ่งจะเป็นผลเสียแก่การปกครองบ้านเมือง และเสรีบุกิจของชาติก็จะได้รับความกระทบกระเทือนไปค้วย² ฉะนั้นพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงมีพระราชประสงค์ที่จะให้รัฐบาลแก้ไขหลักการในรัฐธรรมนูญให้ดำเนินไปในแบบประชาธิปไตยจริง ๆ แต่เมื่อรัฐบาลยังคงยืนยันที่จะปฏิบัติไปตามหลักการเดิม พระองค์จึงมีพระบรมราชวินิจฉัยเป็นครั้งสุดท้ายว่า เมื่อรัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวไม่ยอมปฏิบัติตามคำขอของพระองค์ในการแก้ไขรัฐธรรมนูญและปัญหาสำคัญ ๆ รัฐ-

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 117-8.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 119-20.

บาลักไคเร้งรักไผ่พานสภาโดยมิให้เวลาแก่สภาในอันที่จะพิจารณาปัญหาอันนั้น ๆ การชำระ
 นักโทษการเมืองก็พิจารณาเป็นความลับ และตักโอกาสที่เขาเหล่านั้นจะแก้คดีในศาลยุติ-
 ธรรม พระองค์ทรงพร้อมที่จะสละราชสิทธิ์ต่าง ๆ ให้แก่ประชาชน มิใช่ให้พรรคโคพรรค
 หนึ่ง [พระองค์ทรงรู้สึกว่าจะทรงทำประโยชน์ให้แก่ประชาชนอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไปไม่
 ไคแล้ว จึงมีพระราชประสงค์ที่จะสละราชสมบัติ] การสละราชสมบัติของพระองค์ในครั้ง
 นี้เป็นการสละสิทธิ์ทั้งปวงที่มีอยู่ในฐานะที่ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ แต่สงวนไว้ซึ่งสิทธิ์ที่
 พระองค์ทรงมีอยู่ก่อนเสวยราชสมบัติ และพระองค์ไม่มีพระราชประสงค์ที่จะทรงตั้งผู้สื
 ราชสมบัติ นอกจากนี้ก็ไม่มีพระราชประสงค์ที่จะให้ผู้นิโคคความไม่สงบเพื่อประโยชน์
 ของพระองค์¹

การสละราชสมบัติในครั้งนี้อาจจะพิจารณาได้เป็น 2 ประเด็นคือ

1. [พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นนายวิฤติการทางการเมือง
 เมืองที่เกิดขึ้นโดยเฉพาะภายหลังการเกิดกบฏวรวะเจต ทางฝ่ายคณะราษฎรเพ่งเล็งว่า
 พระองค์ทรงรู้เห็น และให้การสนับสนุนฝ่ายกบฏ² และพยายามหาทางจำกัดพระราชอำนาจ
 ของพระองค์ ในขณะที่ฝ่ายกบฏวรวะเจตก็ต้องการให้พระองค์ทรงสนับสนุนฝ่ายกบฏ
 เมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงวางพระองค์เป็นกลางทำให้ฝ่ายกบฏผิด
 หวังที่จะแอบอิงสถาบันพระมหากษัตริย์และประสมความพ่ายแพ้ฝ่ายรัฐบาลไปในที่สุด วิ-
 ฤติการทางการเมืองที่เกิดขึ้นกระทบกระเทือนสถาบันพระมหากษัตริย์และพระราชวงศ์
 เป็นอย่างมาก และเมื่อฝ่ายรัฐบาลมุ่งหมายลงโทษพวกกบฏอย่างรุนแรงและไม่ยินยอม
 ปฏิบัติตามพระราชกระแสชักชวนของพระองค์ จึงทำให้พระองค์ทรงรู้สึกว้าถึงแม้ว่า
 พระองค์จะเป็นพระมหากษัตริย์แต่ไม่ทรงสามารถจะให้ความช่วยเหลือหรือให้ความคุ้มครอง
 แก่ประชาชนได้อีกต่อไป³ ฉะนั้นการที่พระองค์ยังคงดำรงตำแหน่งพระมหากษัตริย์

¹ พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงประกาศสละราช
 สมบัติ ในชั้นอนันต์ สมุทวณิช และชัคคิยา กรรณสูตร, เรื่องเดิม, หน้า 400-33

² คุรายละเอียดในบทที่ 5 ข้อ 5.1.2.3 กรรณสูตรวรวะเจต

³ พระราชหัตถเลขา... ในเรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

อยู่ต่อไป ก็ดูไม่มีประโยชน์อันหนึ่งอันใดสำหรับผู้ที่อยู่ใด นอกจากพวกที่พระองค์ทรงเห็น
ว่าเป็นศัตรูของพระองค์เท่านั้น และพระองค์ไม่ทรงเชื่อถือว่ารัฐบาลจะปฏิบัติตามสิ่งที่
พระองค์ทรงขอร้องให้แก้ไข หรือว่ารัฐบาลจะปฏิบัติตามข้อไขของพระองค์แต่ก็ไม่มีสิ่ง
อันใดเป็นหลักประกันว่ารัฐบาลจะไม่เปลี่ยนแปลงในภายหลัง) พระบาทสมเด็จพระปก

เกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริว่ารัฐบาลจะหาทางหลีกเลี่ยงให้พระองค์ตกอยู่ในอำนาจ
ของรัฐบาลจะไถ่บังคับให้พระองค์ทรงปฏิบัติตามคำสั่งของรัฐบาลเท่านั้น¹⁾ ซึ่งเป็นสิ่ง
ที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวไม่ทรงสามารถจะปฏิบัติตามได้ และเมื่อพระองค์
ไม่ทรงยินยอมปฏิบัติตามคำสั่งของรัฐบาล ๆ ก็อาจจะมุ่งร้ายทำลายพระชนม์ชีพของพระ-
องค์ก็เป็นได้ ฉะนั้นวิธีที่ดีที่สุดก็คือพระองค์ต้องสละราชสมบัติเพื่อหลบหนีจากวิกฤติการณ์
ทางการเมืองและเป็นการปลดปล่อยคอพระชนม์ชีพของพระองค์ด้วย

2. พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชประสงค์ในการสละ
ราชสมบัติเพื่อใช้เป็นพระราชอาชูรที่จะบีบบังคับให้รัฐบาลปฏิบัติตามพระราชประสงค์]
ทั้งนี้เนื่องจากพระราชฐานะของพระมหากษัตริย์ตามระบอบรัฐธรรมนูญแล้วพระองค์จะ
ต้องทรงบริหารราชการแผ่นดินตามคำแนะนำของรัฐบาล พระมหากษัตริย์มีสิทธิที่จะได้
รับการปรึกษาหารือหรือสนับสนุนหรือตั้งเงื่อนไขรัฐบาลได้ ในประเทศอังกฤษ นายกรัฐมนตรี
จะเข้าเฝ้ากราบบังคมทูลปรึกษาหารือราชการแผ่นดินอยู่เสมออย่างใกล้ชิด ความ
ขัดแย้งระหว่างพระมหากษัตริย์และรัฐบาลจึงไม่ค่อยมีและพระมหากษัตริย์อาจทรงงดเว้น
ไม่กระทำการที่รัฐบาลถวายคำแนะนำในกรณีที่เป็นวิธีทางสุดท้ายที่ไม่สามารถจะตกลง
กันได้ และเป็นเรื่องสำคัญเกี่ยวกับผลประโยชน์อย่างยิ่งของประเทศชาติ ในกรณี
เช่นนี้รัฐบาลจะต้องลาออกจากตำแหน่ง แต่ว่ารัฐบาลยังมีเสียงข้างมากในสภา พระ-
มหากษัตริย์ก็ไม่สามารถจะหารัฐบาลชุดใหม่มาสนองพระราชดำริได้ ก็ต้องทรงปฏิบัติ
ตามคำแนะนำของรัฐบาลเถาอยู่ดี ฉะนั้นถ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงยืนยัน

¹พระราชหัตถเลขาของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานผู้
สำเร็จราชการแทนพระองค์ ลงวันที่ 27 ตุลาคม 2477 ใน ซดล. เลี่ยมกระดิ่ง,
เรื่องเดิม, หน้า 22-6.

ที่จะให้รัฐบาลปฏิบัติตามพระราชดำริของพระองค์ วิธีสุดท้ายที่จะใช้บังคับรัฐบาลให้พิจารณาเปลี่ยนแปลงนโยบายใหม่ก็คือการที่พระมหากษัตริย์ทรงแสดงพระราชประสงค์จะสละราชสมบัติ¹

การที่พระมหากษัตริย์ทรงแสดงพระราชประสงค์จะสละราชสมบัติสามารถจะเป็นอาวุธบังคับรัฐบาลได้ เพราะพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของปวงชน เป็นที่เคารพสักการะ การสละราชสมบัติอาจก่อให้เกิดประจักษ์ที่ เป็นปรักบั่นต่อรัฐบาลได้] ในกรณีนี้ เมื่อนำมาพิจารณาเกี่ยวกับกรณีการสละราชสมบัติของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวแล้วจะเห็นได้ว่า [พระองค์ทรงดำเนินการที่จะบีบบังคับรัฐบาลให้ทบทวนนโยบายที่จะนำประเทศไปสู่เป้าหมายแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญอย่างแท้จริงมาหลายครั้งแล้ว] เช่นการที่ปล่อยข่าวเรื่องการแทรกแซงของต่างประเทศในประเทศไทย² ทั้งนี้เนื่องจากพระองค์ทรงทราบว่า รัฐบาลเองก็หวาดเกรงในเรื่องนี้อยู่มาก และพยายามทำความเข้าใจกับต่างประเทศอยู่เสมอ ตลอดจนกระทั่งรัฐบาลกราบบังคมทูลขอรองมิให้พระองค์ท่านติดต่อกับชาวต่างประเทศเป็นการส่วนตัว³ คำขู่เรื่องการแทรกแซงของต่างประเทศอาจทำให้รัฐบาลยินยอมที่จะประนีประนอมต่อพระองค์ ควบเกรงว่าถ้าพระองค์ทรงยืนยันพระราชประสงค์ที่จะสละราชสมบัติแล้ว ชาติมหาอำนาจโดยเฉพาะประเทศอังกฤษอาจจะเข้าแทรกแซงกิจการภายในของประเทศไทยเพื่อรักษาผลประโยชน์ของชีวิตทรัพย์สิน ตลอดจนความปลอดภัยของคนอังกฤษ⁴ นอกจากนี้พระองค์ได้ทรงแสดงพระราชประสงค์ที่จะสละราช

¹ท. กลวายน้อย อุษุขยา, เรื่องเดิม, หน้า 18-9.

²สถาบันไทยคดีศึกษา มธ. F.O.371/17176 "Situation in Siam," Dornier to Simon, dated Nov. 19, 1933.

³สถาบันไทยคดีศึกษา มธ. F.O. 371/18206 Notes on Sir R. Holland's Audience with H.M. The King, 1934.

⁴สถาบันไทยคดีศึกษา มธ. F.O. 347/17175 Enclosure in Gurney to Oliphant, July 15, 1933.

สมบัติในครั้งแรกภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองใหม่ ๆ ให้ชาวต่างประเทศทราบ และมีข่าวเล่าลือว่าพระองค์และสมเด็จพระบรมราชินีเตรียมการที่จะเสด็จไปใช้ชีวิตในต่างประเทศตลอดไปด้วย¹ การที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแสดงพระราชประสงค์เช่นนี้ให้ชาวต่างประเทศทราบเป็นการให้รัฐบาลเห็นความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ ว่ายังคงมีอยู่มากในสายตาของชาวต่างประเทศ ถึงกษัตริย์เองเกรงว่าถ้าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสละราชสมบัติแล้วประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศเป็นแบบสาธารณรัฐ²

การใช้นโยบายแสดงพระราชประสงค์จะสละราชสมบัติเพื่อเป็นบังคับรัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น [เป็นผลดีในระยะแรก] ทั้งนี้เนื่องจากรัฐบาลยังไม่แน่ใจว่ารัฐบาลนี้จะเป็นที่รับรองของรัฐบาลต่างประเทศหรือไม่ ฉะนั้นรัฐบาลต้องแสดงให้รัฐบาลต่างประเทศเห็นว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงยินดีรับรองรัฐบาลใหม่และทรงร่วมมือกับรัฐบาลในการจะสถาปนาระบอบการปกครองใหม่ขึ้นปกครองประเทศ³ และพร้อมกันนั้นรัฐบาลใหม่ก็ไม่คิดจะวางผลาญชีวิตและสมบัติของกษัตริย์ในบังคับต่างประเทศ สิ่งใดที่ได้เคยกระทำมา ตลอดจนสัญญาพระราชไมตรีก็จะได้ดำเนินต่อไป⁴ การที่รัฐบาลใหม่กระทำมาทั้งหมดนี้ก็เพื่อให้รัฐบาลต่างประเทศรับรองรัฐบาลใหม่เป็นรัฐบาลที่ถูกต้องตามกฎหมาย ฉะนั้นรัฐบาลของคณะราษฎรยังคงมีปัญหาคำคัญอยู่อีกเรื่อง เดียวถ้าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงยืนยันที่จะสละราชสมบัติก็คือการที่ตนจะออกจากประเทศมหาอำนาจโดยเฉพาะประเทศอังกฤษ แต่รัฐบาลใดจะหนักกว่าขณะนั้น

¹ สถาบันไทยคดีศึกษา นธ. F.O. 371/18207 "Political Situation in Siam," from Dornier to Simon, dated Sept. 21, 1932.

² สถาบันไทยคดีศึกษา นธ. F.O. 11:18207 "Political Situation in Siam," From H. Christiansen to H.N. Anderson, dated Nov. 3, 1934.

³ กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ 6/44 เรื่องต่างประเทศขอทราบพฤติการณ์แห่งการเปลี่ยนแปลงการปกครองเพื่อเผยแพร่แก่อหนังสือพิมพ์.

คำแถลงการณ์ของหลวงประดิษฐมนูธรรมในการประชุมเสนาบดีและปลัดทูลฉลอง เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 ในวิเทศกรณีย์(นามแฝง), เรื่องเดิม, หน้า 84.

ประเทศญี่ปุ่นกำลังพยายามขยายอิทธิพลเข้ามายังดินแดนในแหลมอินโดจีนเพื่อออกมการณ์
เอเชียของชาวเอเชียและเป็นปรปักษ์ต่อจักรวรรดินิยมตะวันตก สถานการณ์ดังกล่าวนี้
ทำให้รัฐบาลไทยมีข้อต่อรองมีให้ประเทศอังกฤษเข้าแทรกแซงกิจการภายในประเทศโดย
ปริยาย¹

เมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแสดงพระราชประสงค์จะสละราช
สมบัติเป็นครั้งที่ 2 ในระยะแรกรัฐบาลพยายามปิดขานี้มิให้ประชาชนและชาวต่าง
ประเทศในประเทศไทยรับทราบข่าวการสละราชสมบัติด้วยการห้ามหนังสือพิมพ์ลงพิมพ์
ขานี้ ขณะเดียวกันรัฐบาลให้ ม.จ.วรวงศ์ไวทยากร วรวงศ์ ที่ปรึกษากระทรวง
การต่างประเทศแสดงการให้ข่าวต่างประเทศเชื่อว่ารัฐบาลกำลังพยายามติดต่อกับพระ
บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอย่างใกล้ชิดเพื่อขจัดข้อขัดแย้งต่าง ๆ และรัฐบาลกำลังดำเนิน
การทุกวิถีทางที่จะขุดเชิญเสด็จพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวกลับมาดำรงตำแหน่ง
ประมุขของประเทศสืบต่อไป² ในระยะเวลาเดียวกันพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้า
อยู่หัวทรงออกแถลงการณ์เรื่องพระราชประสงค์ในการสละราชสมบัติของพระองค์ให้หนังสือ
พิมพ์และสถานีวิทยุในกรุงลอนดอนทราบอย่างเป็นทางการแล้ว³ การที่พระบาทสมเด็จพระ
ปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงกระทำดังนี้อาจจะพิจารณาได้ว่า เพื่อเป็นข้อต่อรองกับรัฐบาล
ให้ยินยอมรับปฏิบัติตามพระราชประสงค์ของพระองค์ ทั้งนี้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้า
เจ้าอยู่หัวทรงแนพระทัยว่ารัฐบาลคงจะไม่เต็มใจที่จะปฏิบัติตามพระราชประสงค์ของพระ
องค์เป็นแน่ถ้าไม่มีสิ่งใดเป็นเครื่องต่อรอง

ต่อมาเมื่อรัฐบาลพิจารณาเห็นว่าความขัดแย้งระหว่างพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่
หัวและรัฐบาลได้ดำเนินมาถึงจุดที่ไม่สามารถจะหันมาประนีประนอมต่อกันได้อีกแล้ว รัฐ-

¹ม.ล.วัลย์วิภา จรุงโรจน์, เรื่องเกม, หน้า 171.

²สถาบันไทยคดีศึกษา มท. F.O. 371/18208 "Political Situation in Siam," from Sir J. Crosby, dated Oct. 25, 1934.

³เอกสารเดียวกัน.

บาลจึงไ้กราบบังคมทูลขอใ้การสละราชสมบัติของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวดำเนินไปอย่างเรียบร้อยและเป็นผลดีต่อรัฐบาลมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไ้ กล่าวคือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสละสิทธิที่จะทรงตั้งรัชทายาท และนั้นผู้ที่เสด็จขึ้นครองราชสมบัติต่อไปก็จะตองเป็นไปตามกฎมณเฑียรบาล คือ พระองค์เจ้านันทมหิดล ในเรื่องนี้คณะผู้แทนจากรัฐบาลไ้กราบทูลว่าสมเด็จพระพันวษา ฯ ไม่ยินยอมถ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไม่ทรงแนะนำ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงรับเป็นพระราชภาระที่จะไ้กรมหมื่นเทววงศ์ ฯ ไปกราบทูลวิงวอนให้รับเพื่อเห็นแก่พระญาติวงศ์ และความเรียบร้อยของบ้านเมือง¹ พร้อมกับนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะแสดงพระราชประสงค์ไว้ในพระราชหัตถเลขาประกาศสละราชสมบัติด้วยว่าพระองค์ไม่มีความประสงค์ที่จะให้ใ้ใ้การไม่สงบขึ้นภายในประเทศเพื่อประโยชน์ของพระองค์ ถ้าหากมีใครวางใจพระปรมาภิไธยของพระองค์ให้ฟังเข้าใจว่าพระองค์ไม่ทรงยินยอมเห็นชอบหรือให้ความสนับสนุนการเหล่านั้น การที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแสดงพระราชประสงค์ไว้ เช่นนี้ก็เพื่อป้องกันมิให้กลุ่มบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งก่อการกบฏ เพื่อถวายพระราชอำนาจคืนซึ่งจะเป็นปัญหายุ่งยากแก่รัฐบาลต่อไป

อาจจะกล่าวโดยสรุปไ้ว่า การที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสละราชสมบัติครั้งนั้นเป็นความพยายามครั้งสุดท้ายของพระองค์ที่จะให้รัฐบาลวางพื้นฐานการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง แต่ความพยายามของพระองค์ไร้ผล คณะราษฎรมิไ้มีความประสงค์สอดคล้องกับพระองค์ และเมื่อพระองค์ทรงมีพระราชดำริเห็นว่าพระราชประสงค์ของพระองค์ที่จะให้มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริงไม่สำเร็จ และเมื่อพระองค์ไม่สามารถให้ความคุ้มครองแก่ประชาชนได้อีกต่อไปแล้ว พระองค์ก็ทรงมีน้ำพระราชหฤทัยกล้าหาญเด็ดเดี่ยวและเสียสละยิ่งด้วยการสละราชสมบัติ เพื่อเปิดโอกาสใหญ่ที่เหมาะสมความาทำหน้าที่แทนพระองค์ต่อไป

¹บันทึกยกการไปเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวครั้งที่ 4. ใน ชาติ เดิม-กระสินธุ์, เรื่องเดิม, หน้า 77.

แทนที่จะใช้วิธีอื่นอันไม่ชอบกวีวิธีทางแห่งประชาธิปไตย เช่น การใช้กำลังทหารเข้ามามีส่วนให้พระราชประสงค์สำเร็จลุล่วงไปได้¹ จึงได้มีบุคคลรุ่นหลังกล่าวสละก็ถึงพระองค์ไว้วา

"...ไฉนพระองค์จะไม่มีสาวก ไม่มีผู้พร้อมที่จะ
หลังเลือดตกวาย... ทำไมจึงไม่ปรากฏวาทะไทยทองเสีย
เลือดเนื้อเพื่อพระองค์ ทั้งนี้เพราะพระองค์เป็นมหาบุรุษ
ไทยผู้รักบ้านเมืองจริง ๆ เมื่อสถานการณ์ปรากฏว่าพระองค์
จะต้องสละก็ทรงสละไม่ทรงเกี่ยวของกับการบริหารบ้านเมือง
ต่อไปอีกโดยเด็ดขาด กวบเกรงว่าเลือดของยูหวิงก็ ของ
ราชสกุลของพระองค์ ตลอดจนแม่ผู้ที่เกิดยุคซึ่งมุ่งมากราบขอ
พระองค์จะตองหลังไหล เพราะทรงเห็นว่าเลือดของเขวทั้ง
อื่น จะเป็นมิตรหรือศัตรูก็ตาม แต่ก็เป็นเลือดของคนไทย นี้จัก
ว่าเป็นพฤติการณ์ของมหาบุรุษเห็นแก่ประชาชนโดยแท้ และ
ในที่สุดก็เสด็จสู่สวรรคต ทั้งพระราชประวัติชวรสอาดสุมควร
เป็นที่เคารพนับถือของประชาชนทั่วไป แมแต่ผู้ที่เคยเกลียดชัง
พระองค์ ก็ตองโนมนาวศรีษะลงถวายความสักการะ..."²

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ท. กลวยไย ๗ อยุธยา. เรื่องเดิม, หน้า 20.

²"คำวิงวอน," ประชาธิปไตย, วันที่ 6 มีนาคม 2492.

บทสรุป

การพัฒนาทางการเมืองเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงรูปการปกครองที่เริ่มต้นในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่อยมาจนถึงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวมีแนวโน้มที่จะเป็นไปอย่างดี แต่เนื่องจากปัญหาทางด้านการเศรษฐกิจ เป็นปัญหาสำคัญเฉพาะหน้าที่รัฐบาลในสมัยนั้นต้องหาทางแก้ไขโดยด่วน นอกจากนี้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริว่าการศึกษาและความสำนึกทางการเมืองของคนไทยยังมีน้อย และลักษณะนิสัยของคนไทยไม่เอื้อต่อการปกครองในระบบประชาธิปไตย ในขณะเดียวกันพระองค์ทรงเกรงว่าถ้าหากมีการปกครองในระบบประชาธิปไตย ก็ต้องมีพรรคการเมือง ทรงเห็นว่าขณะนั้นคนจีนกำลังมีอิทธิพลทางด้านเศรษฐกิจในประเทศไทย และทรงเกรงว่าชาวจีนจะเข้ามามีอำนาจทางการเมืองและมีอิทธิพลเหนือพรรคการเมืองต่าง ๆ ฉะนั้นพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงมีพระราชประสงค์ที่จะปฏิรูปฐานการปกครองในระบบประชาธิปไตยด้วยการเริ่มต้นจากการที่ให้ราษฎรคุ้นเคยกับการปกครองตนเองรูปแบบของเทศบาลเสียก่อน การที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงดำเนินนโยบายเปลี่ยนแปลงรูปการปกครองในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป ประกอบกับความล่าช้าในการปฏิบัติงานในระบบราชการ จึงทำให้พระราชประสงค์ที่จะพระราชทานรัฐธรรมนูญให้กับปวงชนนิกรด้วยพระองค์เอง ไม่ทันต่อความกดดันทางการเมืองของคนรุ่นใหม่ซึ่งต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารบ้านเมือง และได้ถึงดำเนินการเปลี่ยนแปลงรูปการปกครองเสียก่อน

เมื่อคณะราษฎรทำการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองได้สำเร็จแล้ว ในระยะแรก คณะราษฎรมีเป้าหมายที่จะเปลี่ยนแปลงรูปการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตยโดยการรักษาสถาบันพระมหากษัตริย์ไว้ให้ทรงดำรงตำแหน่งเป็นประมุขของประเทศภายใต้รัฐธรรมนูญ คณะราษฎรจึงได้กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จกลับมาเป็นพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ ถึงแม้ว่าการกระทำของคณะราษฎรในการยึดอำนาจการปกครองและการจับพระบรมวงศานุวงศ์ไปคุมขังไว้เป็นองค์ประกันตลอดจนการเชิญพระบาท

สมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เด็จกลับมาเป็น การกระทำที่รุนแรงและหมิ่นพระบรม เชา-
 นภาพ แต่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นแก่ประโยชน์ของประเทศไทยมาก
 กว่าจึงได้ตัดดินพระทัยเสด็จกลับมาทามความประสงค์ของคณะราษฎร

เหตุการณ์ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองในระยะแรกมีท่าทีที่จะดำเนินไป
 ด้วยความราบรื่น ทั้งนี้เพราะคณะราษฎรเองได้ขอความร่วมมือจากบรรดาขุนนางในระ-
 บอบเก่าที่มีความชำนาญในการบริหารราชการแผ่นดินมาก่อนเข้าร่วมในกิจการบริหารประ-
 เทศในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อ เช่น การเชิญพระยามโนปกรณนิติธาดา มาดำรงตำแหน่งประ-
 ธานคณะกรรมการราษฎร ซึ่งในกรณีนี้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเองก็ทรงพอ
 พระทัยเพราะพระองค์ทรงหวังว่าพระองค์ทรงสามารถเข้ามีส่วนร่วมในการสถาปนาการ
 ปกครองในระบอบประชาธิปไตยและมีส่วนช่วยให้การปกครองในระบอบใหม่ดำเนินไปตาม
 แบบอย่างอารยะประเทศอย่างสมบูรณ์ ขณะเดียวกันก็เพื่อป้องกันการแทรกแซงของประเทษ
 มหาอำนาจ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงให้การรับรองรัฐบาลใหม่นี้

พระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวที่จะสถาปนากการปก
 ครองประเทศให้ดำเนินไปตามแบบประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์นั้นไม่ประสบผลสำเร็จ และ
 ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและคณะราษฎรอย่าง
 รุนแรง อาจกล่าวถึงลักษณะความขัดแย้งโดยสรุปดังนี้คือ

1. ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักการในระบอบประชาธิปไตย

1.1 การแต่งตั้งสมาชิกประเภทที่ 2 ในระยะแรกของการเปลี่ยนแปลง
 การปกครอง พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็นความจำเป็นที่จะต้องให้มีสมาชิก
 ประเภทที่ 2 เพื่อเป็นพี่เลี้ยงสมาชิกประเภทที่ 1 ซึ่งยังไม่มีประสบการณ์ทางด้านการ
 ปกครองในระบอบใหม่มาก่อน และพระองค์มีพระราชประสงค์ที่จะมีส่วนร่วมในการคัดเลือก
 (select) และแต่งตั้ง (appoint) สมาชิกด้วยพระองค์เอง ซึ่งกรณีนี้ตามหลักการ
 ของระบอบประชาธิปไตยที่พระมหากษัตริย์เป็นประมุขนั้น ไม่ได้บังคับถึงพระราชอำนาจใน
 ข้อนี้ ในรัฐธรรมนูญระบุไว้เพียงแต่ว่าให้ "พระมหากษัตริย์ทรงตั้ง" ซึ่งหมายความว่า

เป็นเพียงการลงพระปรมาภิไธยแต่งตั้งอย่างเป็นทางการตามที่รัฐบาล เสนอรายชื่อไปเท่านั้น ในระหว่างการร่างรัฐธรรมนูญฉบับถาวร พระยามโนปกรณนิติธาดาประธานคณะอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญได้กราบบังคมทูลถวายพระราชอำนาจให้ทรงคัดเลือกและแต่งตั้งได้ เป็นการถวายพระราชอำนาจให้พระมหากษัตริย์เป็นศูนย์กลางได้คราครั้นผู้สุดท้ายในการเลือกตัวสมาชิกโดยรัฐบาลจะเสนอรายชื่อนี้อาจมากกว่าจำนวนที่จะแต่งตั้งจริง แต่เมื่อถึงคราวที่จะก่อตั้งสภาสมาชิกประเภทที่ 2 ปรากฏว่าพระยามโนปกรณนิติธาดาต้องลาออก ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีไปแล้ว คณะรัฐบาลชุดใหม่ซึ่งมีพระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นนายกรัฐมนตรีปฏิเสธไม่รับรัฐธรรมนูญที่พระยามโนปกรณนิติธาดาได้กระทำไว้ และอ้างว่าพระยามโนปกรณนิติธาดาซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานระหว่างพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและคณะอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญได้แถลงว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพอพระราชหฤทัย ร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ จะไม่ทรงขอแก้ไขแต่ตัวอักษรเดียว นอกจากนี้ในบางข้อที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงทักท้วงมา เช่นการที่จะให้ผู้สมัครรับเลือกเป็นสมาชิกประเภทที่ 1 ในสมัยที่ 2 จะต้องได้รับการเห็นชอบ (Approval) จากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสมัยที่ 1 ทางรัฐบาลก็ยินยอมปฏิบัติตามแล้ว

เมื่อพิจารณาความขัดแย้งในกรณีนี้จะเห็นได้ว่านอกจากจะเป็นความเข้าใจคลาดเคลื่อนในหลักการของการเลือกตัวบุคคลกับการแต่งตั้งประการหนึ่งแล้ว ยังประกอบด้วยการขาดการประสานงานอย่างใกล้ชิดระหว่างพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและรัฐบาล ฉะนั้นข้อมูลข่าวสารที่ติดต่อกันระหว่างรัฐบาลและองค์พระมหากษัตริย์จึงไม่ตรงกัน บางครั้งก็เป็นการตกลงกันเป็นส่วนตัว คณะรัฐบาลมิได้มีส่วนรู้เห็นด้วย

ต่อมาเมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็นว่ารัฐบาลใช้วิธีการแต่งตั้งพรรคพวกของคณะราษฎรเป็นสมาชิกประเภทที่ 2 พระองค์จึงมีพระราชประสงค์ให้เปลี่ยนวิธีการคัดเลือกสมาชิกประเภทที่ 2 โดยให้ประชาชนหรือบุคคลที่มีความรู้เป็นผู้คัดเลือกโดยกำหนดคุณสมบัติของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกสมาชิกประเภทนี้ แต่คณะรัฐบาลไม่เห็นด้วยกับวิธีการของพระองค์ เพราะเป็นการตัดกำลังและอิทธิพลของคณะราษฎรโดยปริยาย

1.2 สิทธิในการคัดค้านกฎหมายของประมุขของประเทศ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็นว่าพระราชอำนาจในการคัดค้านกฎหมายตามที่ระบุไว้ในมาตรา 39 ตามรัฐธรรมนูญนั้น ไม่มีผลในทางปฏิบัติ เพราะในสมัยที่แทนราษฎรมีพรรคพวกของคณะราษฎรหรือสมาชิกประเภทที่ 2 อยู่แล้วกึ่งหนึ่ง ฉะนั้นเมื่อพระองค์ทรงคัดค้านกฎหมายใด สภาอาจจะยืนยันมติเดิมด้วยคะแนนเสียงข้างมากธรรมดา (Simple majority) นั้น ไม่ได้เป็นข้อพิสูจน์ว่าประชาชนเห็นด้วยกับรัฐบาลและกฎหมายที่ทรงคัดค้านนั้นส่วนมากเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของประชาชนโดยตรง ฉะนั้นพระองค์จึงต้องการให้รัฐบาลแก้ไขหลักการในข้อนี้เสีย แต่รัฐบาลพิจารณาเห็นว่าไม่สามารถจะสนองพระราชประสงค์ในข้อนี้ได้

1.3 การให้เสรีภาพในการพูด การเขียน การโฆษณา และการตั้งพรรคการเมือง เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพิจารณาเห็นว่ารัฐบาลมิได้ให้สิทธิพื้นฐานตามระบอบประชาธิปไตยแก่ประชาชนอย่างแท้จริง โดยรัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติต่าง เช่น พระราชบัญญัติจัดการป้องกันรักษารัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษ ซึ่งเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพในการที่ประชาชนจะวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาล ตลอดจนการปราบปรามบุคคลซึ่งรัฐบาลเห็นว่าเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาลอย่างรุนแรงและไม่ถูกต้องตามหลักการนิติธรรมและมนุษยธรรม โดยกำหนดให้อำนาจแก่รัฐบาลตั้งคณะกรรมการขึ้นพิจารณาลงโทษผู้เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญและรัฐบาลโดยไม่ต้องผ่านการพิจารณาของศาลยุติธรรม ผู้ที่ถูกกล่าวหาไม่มีโอกาสต่อสู้ขอหาของเจ้าหน้าที่ วิธีการนี้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริเห็นว่ารัฐบาลขาดความยุติธรรมและเป็นการกดขี่ราษฎรอย่างร้ายแรง พระองค์ไม่อาจให้รัฐบาลกระทำการดังกล่าว ในพระปรมาภิไธยของพระองค์ได้ นอกจากนี้การที่รัฐบาลไม่อนุญาตให้มีการตั้งพรรคการเมืองขึ้นอย่างถูกต้องตามกฎหมาย โดยการใช้อิทธิพลทางรัฐสภาปิดกั้นมิให้พรรคการเมืองหรือกลุ่มอื่น ๆ ได้มีโอกาสต่อสู้หรือคัดค้านการกระทำใด ๆ ของรัฐบาลได้ ทำให้รัฐบาลเป็นกลุ่มการเมืองกลุ่มเดียวที่มีอำนาจอย่างเต็มที่ ฉะนั้นเมื่อรัฐบาลดำเนินการใด ๆ ที่ไม่ถูกต้องจนเป็นสาเหตุให้มีผู้ไม่พอใจรัฐบาล บุคคลเหล่านี้จะเข้ามารวมกลุ่มกัน เพื่อก่อการกบฏต่อรัฐบาลซึ่งเป็นการใช้กำลังบีบบังคับรัฐบาลดำเนิน

การให้ถูกต้องหรือเปลี่ยนรัฐบาลเสียใหม่ แทนที่จะดำเนินการตามระบอบประชาธิปไตย ซึ่งวิธีการดังกล่าวนี้จะยังผลเสียให้กับระบอบการปกครองของประเทศทำให้ขาดเสถียรภาพ และในขณะเดียวกันก็เป็นการเสียเลือดเนื้อคนไทยด้วยกันเอง

ในข้อนี้รัฐบาลได้ยืนยันว่าได้ให้สิทธิและเสรีภาพที่กล่าวไว้ในรัฐธรรมนูญแก่ราษฎรแล้ว ส่วนการพิจารณาคดีด้วยคณะกรรมการนั้นเป็นวิธีการที่ป้องกันไว้ก่อนแก่ซึ่งผู้ที่ถูกกล่าวหาที่ยื่นคำร้องพิจารณาด้วยวิธีการนี้มากกว่าที่จะต้องขึ้นศาลสถิตยุติธรรม สำหรับในเรื่องพรรคการเมือง ในครั้งแรกรัฐบาลอ้างพระราชกระแสที่พระราชทานมายังพระยามโนปกรณนิติธาดาที่ไม่ทรงโปรดฯ ให้มีพรรคการเมืองขึ้นในเวลานั้น แต่เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงยืนยันให้รัฐบาลอนุญาตให้มีการจัดตั้งพรรคการเมืองอีกครั้งหนึ่ง รัฐบาลได้สนองพระราชกระแสว่าพรรคการเมืองคงจะเกิดขึ้นเองตามวิถีทางวิวัฒนาการในรัฐสภาในระยะเวลาต่อไปภายหน้า

1.4 การให้อภิโหมแก่นักโหมการเมือง พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริว่า การปกครองในระบอบประชาธิปไตย บุคคลที่มีความคิดเห็นแตกต่างไปจากรัฐบาลนั้นไม่สมควรที่จะต้องถูกลงโทษเหมือนนักโหมในคดีอาญา จึงขอให้รัฐบาลลดโทษแก่นักโหมการเมืองตามสมควร บุคคลใดที่เป็นเพียงแต่ต้องสงสัยไม่สมควรที่จะถูกลงโทษด้วยวิธีการปลดออกหรือไล่ออกจากราชการโดยไม่มีเบี้ยหวัดบำเหน็จบำนาญไว้เลี้ยงชีพ และขอให้รัฐบาลให้ความช่วยเหลือแก่ครอบครัวของข้าราชการที่ถูกลงโทษด้วย นอกจากนี้ข้าราชการที่ยังถูกสงสัยว่าเกี่ยวข้องกับการกบฏที่กำลังจะฟ้องหรือคำริจะฟ้องต่อไป ให้รัฐบาลงดการฟ้องร้องจับกุมเสีย

ในกรณีนี้รัฐบาลมีความคิดเห็นแตกต่างจากองค์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะรัฐบาลต้องการปราบปรามศัตรูทางการเมืองอย่างรุนแรง เพื่อเป็นตัวอย่างให้ผู้ที่จะคิดต่อต้านรัฐบาลกลุ่มอื่น ๆ จะได้ไม่กล้าคิดกบฏต่อรัฐบาลอีก เมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงยืนยันพระราชประสงค์ในข้อนี้ รัฐบาลก็สนองพระราชประสงค์เพียงแต่ขอให้การพิจารณาคดีเสร็จสิ้นเสียก่อนจึงค่อยพิจารณาลดโทษแก่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชประสงค์ให้มีการลดหย่อนผ่อนโทษและปลดปล่อยโดย

ทันที

2. ความคิดเกี่ยวกับระบอบเศรษฐกิจ

เมื่อคณะราษฎรเปลี่ยนแปลงการปกครองได้สำเร็จแล้ว หลวงประดิษฐมนูธรรมได้นำเค้าโครงการเศรษฐกิจของตนให้คณะรัฐบาลพิจารณาเพื่อประกาศใช้เป็นโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติต่อไป คณะรัฐมนตรีพิจารณาเห็นว่าลักษณะของเค้าโครงการเศรษฐกิจดังกล่าวยังไม่สมบูรณ์จะนำไปปฏิบัติให้ครบรูปได้ ควรจะนำไปใช้ทดลองในท้องที่ใดท้องที่หนึ่งก่อน เมื่อเป็นผลดีแล้วจึงจะนำมาใช้เป็นโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ แต่หลวงประดิษฐมนูธรรมต้องการให้นำโครงการเศรษฐกิจของตนไปประกาศใช้เป็นโครงการเศรษฐกิจของชาติอย่างเต็มรูปเลยทีเดียว เมื่อเกิดการขัดแย้งในคณะรัฐมนตรี พระยามโนปกรณนิติธาดาจึงได้นำสถาบันพระมหากษัตริย์เข้ามาเกี่ยวข้องกับกรณีนี้เพื่อเป็นการตัดสินปัญหาวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้น โดยนำพระบรมราชวินิจฉัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับเค้าโครงการเศรษฐกิจนี้ว่ามีลักษณะเป็นคอมมิวนิสต์โดยการเปรียบเทียบกับสภาพการณ์ในประเทศไทย เช่น การที่รัฐบาลจะเป็นผู้ประกอบการเศรษฐกิจและเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตเอง การที่รัฐบาลจะซื้อที่ดินจากราษฎรโดยการจ่ายใบกู้ให้แทนเงิน บังคับให้ราษฎรเป็นแรงงานให้กับรัฐบาล และรัฐบาลจะจัดสรรงานให้ราษฎรทำตามความเหมาะสม การจ่ายเงินเดือนให้ราษฎรจะใช้วิธีการหักลบกลบหนี้กับสิ่งที่ราษฎรจะต้องซื้อเครื่องอุปโภค บริโภคจากรัฐบาล ฯลฯ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็นว่าเป็นการบีบบังคับตัดเสรีภาพของราษฎรอย่างร้ายแรง ราษฎรอาจจะขัดขืนไม่ยินยอมกระทำตาม หรือก่อความเคียดแค้นหรือหนีเข้าป่า ซึ่งจะเป็นปัญหายุ่งยากต่อรัฐบาล นอกจากนี้ถ้าประกาศใช้เค้าโครงการเศรษฐกิจนี้เป็นโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติแล้ว ประเทศมหาอำนาจที่มีกิจการผลประโยชน์ในประเทศไทย ประเทศเหล่านี้ต่อต้านระบอบเศรษฐกิจแบบคอมมิวนิสต์จะต้องเข้าแทรกแซงกิจการภายในประเทศเพื่อป้องกันผลประโยชน์ของเขา เมื่อการนี้เป็นเช่นนี้ก็จะเป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของประเทศ

การที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเข้ามามีส่วนร่วมในการวินิจฉัยปัญหาเรื่องเค้าโครงการเศรษฐกิจในครั้งนี้มีส่วนช่วยให้พระยามโนปกรณนิติมาดาประสบความสำเร็จในการชักจูงคณะรัฐมนตรีส่วนมากให้เห็นด้วยกับความคิดของพระยามโนปกรณฯ และไม่ยอมรับเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรม ความขัดแย้งในเรื่องเค้าโครงการเศรษฐกิจครั้งนี้นำไปสู่ความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างกลุ่มขุนนางในระบอบเก่าและกลุ่มคณะราษฎรในส่วนที่นิยมหลวงประดิษฐมนูธรรม กลุ่มหลังโจมตีพระยามโนปกรณนิติมาดาว่าจะล้มล้างการปกครองในระบอบประชาธิปไตยและหันกลับไปถวายพระราชอำนาจให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงปกครองในระบอบเดิม ฉะนั้นคณะราษฎรจึงได้ทำการยึดอำนาจคืนจากพระยามโนปกรณนิติมาดา แล้วดำเนินการปกครองประเทศตามแนวทางของตนต่อไป

3. ความคิดเกี่ยวกับสถานการณ์ของพระมหากษัตริย์

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง สถานภาพของพระมหากษัตริย์และพระราชวงศ์ตกต่ำทรุดโทรมลงอย่างมาก ทั้งเกียรติยศ ศักดิ์ศรี และความภาคภูมิใจของพระราชวงศ์ที่เคยเจริญรุ่งเรืองและมีอำนาจสิทธิขาดในการปกครองประเทศมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานนั้น มาบัดนี้ต้องสูญเสียพระราชอำนาจไป พระมหากษัตริย์ทรงปกครองประเทศแต่เพียงการดำรงตำแหน่งเป็นประมุขแต่ในนามเท่านั้น อำนาจในการปกครองประเทศอย่างแท้จริงได้ถูกบังคับให้เปลี่ยนมือไปสู่คณะบุคคลเพียงกลุ่มเดียวคือคณะราษฎร พระราชอำนาจนั้นมิได้ตกทอดไปถึงประชาชนอย่างแท้จริง นอกจากนี้การกระทำของคณะราษฎรหลายประการเป็นการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ เช่น ประกาศของคณะราษฎรในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง การเนรเทศสมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอกรมพระนครสวรรค์วรพินิตผู้สำเร็จราชการรักษาพระนครและเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยออกจากประเทศไทย

สิ่งที่ทำให้เกิดความแตกร้าระหว่างพระราชวงศ์และคณะราษฎรเพิ่มมากขึ้นก็คือการที่คณะราษฎรตัดพระราชอำนาจของพระราชวงศ์ออกไปเสียจากวิถีทางการเมืองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 มาตรา 11 ที่ระบุว่าพระบรมวงศานุวงศ์ตั้งแต่ชั้นหม่อมเจ้าขึ้นไปโดยกำเนิดหรือโดยการแต่งตั้งก็ตามย่อมดำรงตำแหน่ง

อยู่เหนือฐานะทางการเมือง นอกจากนี้คณะราษฎรยังได้ดำเนินการปลดพระราชมารดาออกจากตำแหน่งราชการทั้งทางฝ่ายทหารและพลเรือนเป็นจำนวนมาก การกระทำดังกล่าวย่อมเป็นการกระทบกระเทือนถึงพระราชฐานะของพระราชมารดาโดยตรง นอกจากนี้แล้ว คณะราษฎรยังได้ทำหน้าที่สื่อกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้พระองค์ทรงช่วยทำความเข้าใจในหมู่พระบรมวงศานุวงศ์ทั้งหลายอย่าให้มีปากเสียงอันจะเป็นเสียหายแก่ความสงบอีกต่อไป ถึงแม้ว่าเหตุการณ์ในครั้งนี้จะสงบลงแต่ก็ยังมีเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดความกระทบกระทั่งระหว่างพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชวงศ์และคณะราษฎรอีกหลายประการ เช่นการลงพิมพ์บทความโจมตีสถาบันพระมหากษัตริย์ทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยเจตนาเพื่อที่จะทำให้เกิดความเสื่อมเสียแก่สถาบันนี้ และภายหลังที่คณะราษฎรได้ยึดอำนาจคืนจากพระยามโนปกรณนิติมาตาดแล้ว ได้มีบุคคลในคณะราษฎรส่งจดหมายขู่อัยยังบรรดาพระบรมวงศานุวงศ์และขุนนางในระบอบเก่าให้สงบจิตอย่างก่อความยุ่งยากให้เป็นปัญหาแก่รัฐบาล มิฉะนั้นรัฐบาลจะกระทำการปราบปรามอย่างรุนแรง จดหมายฉบับนี้ได้ก่อให้เกิดปฏิกิริยาต่อต้านคณะราษฎรด้วยการใช้กำลังต่อมาซึ่งเรียกกันว่า กบฏบวรเดช

สิ่งที่มีผลกระทบกระเทือนต่อสถานการณ์ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวอย่างรุนแรงก็คือกรณีที่สามัญชนชื่อนายจวติ ฤทธิเดช ได้จัดให้นายความของตนทำคำฟ้องต่อสภาผู้แทนราษฎรว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงหมิ่นประมาทตนโดยทรงมีพระราชปริภาษไว้ในหนังสือพระบรมราชวินิจฉัยเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรม นอกจากนี้นายจวติยังได้วิ่งเต้นให้เรื่องราวการฟ้องร้องครั้งนี้เผยแพร่ไปยังประชาชนโดยเร็วด้วยการพิมพ์สำเนาคำฟ้องส่งไปยังหนังสือพิมพ์ทุกฉบับ หนังสือพิมพ์หลักเมืองได้ลงพิมพ์สำเนาคำฟ้องอย่างละเอียด การกระทำของนายจวติครั้งนี้สันนิษฐานว่าเพื่อเป็นการประจบหลวงประดิษฐมนูธรรมในโอกาสที่หลวงประดิษฐมนูธรรมเดินทางกลับมาจากต่างประเทศประการหนึ่งแล้ว นายจวติยังต้องการแสดงให้เห็นว่าเขาเป็นนักนิยมเสรีภาพและต้องการพิสูจน์ว่าการปกครองแผ่นดินที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขอยู่ได้กฎหมายนั้นมีเพียงใด แต่สาเหตุที่แท้จริงที่นายจวติต้องการฟ้องร้องพระบาทสมเด็จพระ

ปกเกล้าเจ้าอยู่หัวครั้งนี้ก็เพื่อให้พระองค์เสื่อมเสียพระเกียรติยศ รัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเสนาบดีจัดการดำเนินคดีต่อนายฉวีโดยทันทีทันใดและให้เหมาะสมกับความผิดในฐานะมีการกระทำอันเป็นการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพต่อองค์พระมหากษัตริย์ จนกระทั่งหนังสือพิมพ์ในสมัยนั้นได้ลงพิมพ์บทความต่าง ๆ ตักเตือนรัฐบาลให้ดำเนินคดีต่อนายฉวีให้สมควรแก่ความผิด ต่อมาเมื่อรัฐบาลเริ่มดำเนินคดีฟ้องร้องนายฉวีและพรรคพวกก่อกบฏในข้อหาว่าทำการฟ้องร้องและโฆษณาการอันเป็นการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ แต่การดำเนินคดีก็กระทำอย่างล่าช้ามาก ทั้ง ๆ ที่เป็นคดีสำคัญเกี่ยวกับพระราชฐานะขององค์พระประมุขของประเทศ หลังจากนั้นนายฉวีและพรรคพวกเกิดความรู้สึกสำนึกผิดและขอพระราชทานอภัยโทษในสิ่งที่พวกคนได้กระทำลงไป พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ทรงพระราชทานอภัยโทษด้วยน้ำพระราชหฤทัยอันเปี่ยมไปด้วยพระกรุณา แต่ถึงแม้ว่าเรื่องราวในครั้งนี้จะสิ้นสุดลงด้วยพระกรุณาของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่ก็แสดงให้เห็นว่าคณะราษฎรมิได้ใส่ใจที่จะดำเนินการเพื่อเป็นการถวายพระเกียรติยศหรือพระราชฐานะของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเท่าที่ควร กรณีนายฉวี กุฎีเคหะฟ้องร้องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวในครั้งนี้เป็นสาเหตุอีกประการหนึ่งที่ทำให้คณะทหารหัวเมืองไม่พอใจการบริหารงานของคณะรัฐบาลจึงได้ก่อการกบฏขึ้น

การก่อการกบฏวาระพิเศษครั้งนี้มีผลกระทบกระเทือนต่อสถานการณ์ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวโดยตรง ถึงแม้ว่าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวจะทรงวางพระองค์เป็นกลางในกรณีนี้ก็ตาม แต่ทางฝ่ายคณะราษฎรระวางสงสัยว่าพระองค์ทรงให้ความสนับสนุนฝ่ายกบฏเพราะมีพระราชประสงค์จะได้อำนาจคืน ฉะนั้นภายหลังจากที่รัฐบาลได้ทำการปราบปรามฝ่ายกบฏเสร็จสิ้นแล้ว รัฐบาลได้ดำเนินการจับกุมพระบรมวงศานุวงศ์ที่รัฐบาลสงสัยว่าเกี่ยวข้องกับการกบฏ เช่น กรมพระสวัสดิ์คิวัณวิศิษฎ์ พระสัสสุระของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ม.จ.ศุภสวัสดิ์ สวัสดิวัฒน์ นายทหารรักษาวัง ม.จ.วิบูลย์สวัสดิวงศ์ ราชเลขานุการในพระองค์ โดยมีใ้พิมพ์หลักฐานอย่างแน่ชัดว่าพระบรมวงศานุวงศ์เหล่านี้มีส่วนร่วมในการกบฏสถานใด ในกรณีนี้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพิจารณาเห็นว่ารัฐบาลดำเนินการจับกุมพระบรมวงศานุ-

วงศ์เหล่านี้เพราะมีเจตนาเพ่งเล็งถึงพระองค์ท่าน นอกจากนี้การที่รัฐบาลส่งเจ้าหน้าที่จากกรมไปรษณีย์โทรเลขเข้ามาควบคุมสถานีวิทยุในพระบรมมหาราชวัง แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลไม่ไว้วางใจในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและต้องการควบคุมพระองค์ไว้ในสายตาของคณะราษฎร พร้อมกันนั้นก็ได้กราบบังคมทูลมิให้พระองค์ทรงติดต่อกับชาวต่างประเทศโดยลำพัง เพราะเกรงว่าพระองค์จะขอให้ชาวต่างประเทศเป็นกำลังเข้ามาครอบงำอำนาจคืน

ภายหลังที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไปรักษาพระเนตร ณ ประเทศอังกฤษแล้ว ทางรัฐบาลได้ดำเนินการที่จะเปลี่ยนแปลงรูปโครงการของกระทรวงวังและข้าราชการสำนักใหม่ ตลอดจนต้องการจะตั้งงบประมาณของทหารรักษาวัง ในกรณีนี้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพิจารณาเห็นว่าคณะราษฎรปฏิบัติต่อพระองค์เสมือนหนึ่งพระองค์ทรงเป็นท้าวประกันหรือเชลยของคณะราษฎร ซึ่งพระองค์ไม่ทรงสามารถจะยินยอมให้รัฐบาลกระทำการดังนี้ได้เป็นอันขาด

เมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพิจารณาเห็นว่าความขัดแย้งระหว่างพระองค์และคณะราษฎรไม่มีหนทางใดที่จะประสานให้กลับมาสู่สภาพที่ดีขึ้นได้แล้ว วิธีที่ดีที่สุดสำหรับทั้งสองฝ่ายก็คือ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสมักรพระทัยที่จะสละราชสมบัติเพื่อให้คณะรัฐบาลได้จัดเลือกพระมหากษัตริย์พระองค์ใหม่ตามใจชอบของคณะราษฎรต่อไป

ผลของการสละราชสมบัติของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

การสละราชสมบัติของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวในครั้งนี้เป็นการสละราชสมบัติครั้งแรกในระบอบการปกครองของไทย ผลการสละราชสมบัติในครั้งนี้อาจจะพิจารณาเป็นข้อ ๆ ดังนี้คือ

1. เป็นการยุติปัญหาความขัดแย้งระหว่างพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวในฐานะองค์ประมุขของประเทศและคณะราษฎรในฐานะรัฐบาลของพระองค์ ความหวาดระแวงและข้อขาดหมางต่าง ๆ ระหว่างพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัฐบาล และรัฐสภาก็จะไ้หมดไป เพราะพระมหากษัตริย์องค์ใหม่จะเป็นผู้ที่รัฐบาลและรัฐสภา

เลือกและแต่งตั้งมาเอง อาจจะสามารถทำงานประสานกันได้ดี และจะเป็นประโยชน์ต่อการปกครองประเทศให้ดำเนินไปได้อย่างราบรื่น

2. จะไม่มีใครก่อกองการกบฏเพื่อวัตถุประสงค์ที่จะถวายพระราชอำนาจคืน เพราะพระองค์ทรงแสดงพระราชประสงค์ไว้อย่างชัดเจนแล้วว่าไม่ต้องการให้ผู้อื่นใครกระทำการใดๆ เพื่อการนี้ ฉะนั้นรัฐบาลจะได้ไม่ต้องหวาดระแวงสงสัยอีกต่อไปว่าระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์จะเกิดขึ้นตัวได้อีก

3. เมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสละราชสมบัติแล้ว พระบรมวงศานุวงศ์ที่คณะราษฎร รัฐบาลและรัฐสภาพิจารณาเลือกเพื่อให้ทรงดำรงตำแหน่งเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์ใหม่ก็คือ พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอานันทมหิดล พระโอรสในสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงสงขลานครินทร์กับหม่อมสังวาลย์ การที่พิจารณาพระบรมวงศานุวงศ์พระองค์นี้เป็นเพราะสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหิดล ฯ ได้ทรงทำคุณประโยชน์แก่ราษฎรและเป็นเจ้านายที่บำเพ็ญพระองค์เป็นนักประชาธิปไตยและเป็นที่เคารพรักของราษฎรเป็นจำนวนมาก ฉะนั้นคณะรัฐบาลและรัฐสภาจึงได้ลงมติอัญเชิญพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอานันทมหิดล เสด็จขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติสืบต่อจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ตั้งแต่วันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2477 เป็นต้นมา

4. ภายหลังจากสละราชสมบัติแล้ว คณะราษฎรสามารถดำเนินการปกครองประเทศโดยการผูกขาดอำนาจทางการเมืองไว้เฉพาะในกลุ่มของตนเพียงกลุ่มเดียวอย่างเต็มที่ ทั้งนี้เพราะไม่มีกลุ่มอิทธิพลอื่นใดที่จะเป็นกำลังคู่แข่งแห่งอำนาจหรือคอยคัดค้านรัฐบาลได้ ฉะนั้นรัฐบาลจึงเป็นเสมือนพรรคการเมืองพรรคเดียวที่ครองอำนาจบริหารอย่างเต็มที่ และอำนาจบริหารในระบอบนี้มีอิทธิพลครอบคลุมอำนาจฝ่ายนิติบัญญัติและอำนาจตุลาการด้วย ก่อนการสละราชสมบัติ สถาบันพระมหากษัตริย์เป็นสถาบันเดียวที่จะเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งการใช้อำนาจแบบผูกขาดและไม่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรมของคณะราษฎร แต่เมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสละราชสมบัติแล้ว พระมหากษัตริย์พระองค์ใหม่คือพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลนั้นยังทรงพระเยาว์มีพระชนม์เพียง 9 พรรษาเศษ ฉะนั้นพระองค์ไม่ทรงสามารถรับพระราชภาระในการบริหารประเทศด้วยพระองค์เอง นอกจากนี้สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรม

พระนครศรีวัตตวิงส์ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ทรงปฏิเสธที่จะรับเป็นผู้สำเร็จราชการต่อไป คณะราษฎรจึงได้จัดตั้งคณะผู้สำเร็จราชการ พระองค์ขึ้นตามมาตรา 10 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 และคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ที่คณะราษฎรเป็นผู้จัดตั้งนี้ คณะราษฎรได้พิจารณาเลือกสรรจากบุคคลที่จะให้การสนับสนุนนโยบายของคณะราษฎร หรือเป็นบุคคลในคณะราษฎรเอง ฉะนั้นสถาบันพระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นเพียงสถาบันเดียวที่จะวางดุลย์แห่งอำนาจหรือเหนี่ยวรั้งการใช้อำนาจผูกขาดของคณะราษฎรก็เปลี่ยนสภาพมาเป็นเครื่องมือของคณะราษฎรไปโดยปริยาย

กล่าวโดยสรุปแล้ว จากการศึกษาปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและคณะราษฎร ได้แสดงให้เห็นว่าความล้มเหลวของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทยมีมาตั้งแต่ระยะเวลาแรกเริ่มของการปกครองในระบอบนี้ การที่เป็นไปดังนี้มีสาเหตุคณะราษฎรค่อนข้างการเปลี่ยนแปลงการปกครองโดยที่ประชาชนยังมิได้มีความรู้ความเข้าใจและความสำนึกทางการเมืองดีเพียงพอเท่านั้น แต่เนื่องมาจากกลุ่มผู้เปลี่ยนแปลงการปกครองมิได้ให้ความสนใจที่จะให้มีการพัฒนาทางการเมืองไปในแนวทางประชาธิปไตยโดยให้ประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการปกครองและการตัดสินใจปัญหาสำคัญของประเทศ พร้อมกันนั้นคณะราษฎรมิได้ให้ความสนใจที่จะนำแนวทางการพัฒนาทางการเมือง ที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงริเริ่มไว้มาสานต่อและดำเนินการให้เป็นผลในทางปฏิบัติ ซึ่งอาจจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติต่อมา แต่คณะราษฎรให้ความสนใจแก่การชำรงรักษาเสถียรภาพทางการเมืองของตน โดยเข้าใจว่าความมั่นคงของคณะราษฎรก็คือความมั่นคงของประเทศชาติด้วย นอกจากนั้นภายในคณะราษฎรเองก็ยังมี ความขัดแย้งแตกแยกกันเป็นหลายฝ่าย ฉะนั้นพฤติกรรมทางการเมืองของคณะราษฎรจึงกลายเป็นมรดกตกทอดมาสู่ระบอบการเมืองของประเทศไทยจนถึงปัจจุบัน ถึงแม้ว่าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวจะทรงพยายามแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ เหล่านี้อย่างเต็มความสามารถ แต่ความพยายามของพระองค์ไม่ได้รับความร่วมมือจากคณะราษฎร จึงเป็นความพยายามที่ไร้ผล เพราะคณะราษฎรมีความคิดเห็นว่าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นฝ่าย

ตรงกันข้ามที่จะต้องขจัดให้พ้นไปจากวิถีทางของตน เมื่อความขัดแย้งที่เกิดขึ้นปราศจาก
ความรู้สึกที่จะหาทางประนีประนอมต่อกัน การพัฒนาทางการเมืองจึงได้หยุดชะงักลง

ถ้าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและคณะราษฎรหันมาแก้ไขปัญหาความ
ขัดแย้งด้วยวิธีการประนีประนอม การปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตยก็คง
จะดำเนินไปตามแบบแผนที่ถูกต้องการระบอบวิวัฒนาการไปที่ละน้อยและมีเสถียรภาพที่มั่นคง
ได้ สภาพทางการเมืองดังที่เป็นอยู่เช่นในปัจจุบันนี้ก็คงจะไม่ปรากฏให้เห็นดังสภาพ
การณที่เป็นอยู่ในทุกวันนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย